

Tweede Kamer, Energieraad (formeel) d.d. 29 oktober 2026

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT

Concept

De vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei en de vaste commissie voor Europese Zaken hebben op 14 oktober 2026 overleg gevoerd met mevrouw Van Veldhoven-van der Meer, minister van Klimaat en Groene Groei, over:

- **de brief van de minister van Klimaat en Groene Groei d.d. 13 oktober 2026 inzake geannoteerde agenda Energieraad 29 oktober 2026 (2026Z22028);**
- **de brief van de minister van Klimaat en Groene Groei d.d. 14 juli 2026 inzake verslag van de Energieraad van 26 juni 2026 (21501-33, nr. 1237);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 28 augustus 2026 inzake fiche: Omnibus XII energieproducten en bandenlabelling (22112, nr. 4418);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 18 september 2026 inzake fiche: Herziening EU-richtlijn ETS, herziening MSR (22112, nr. 4443);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 18 september 2026 inzake fiche: Verordening netwerktarieven en energiebelasting (22112, nr. 4444);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 18 september 2026 inzake fiche: Mededeling actieplan elektrificatie (22112, nr. 4445);**
- **de brief van de minister van Klimaat en Groene Groei d.d. 23 september 2026 inzake inzet onderhandelingen VN-klimaatconferentie (COP31) (31793, nr. 308).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei,
Zwinkels

De voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken,
Van Meetelen

De griffier van de vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei,
Nava

Voorzitter: Zwinkels
Griffier: Teske

Aanwezig zijn zes leden der Kamer, te weten: Van den Berg, Jumelet, Klos, Müller, Van Oosterhout en Zwinkels,

en mevrouw Van Veldhoven-van der Meer, minister van Klimaat en Groene Groei.

Aanvang 15.01 uur.

De voorzitter:

Een hele goede middag en van harte welkom bij de vaste Kamercommissie voor Klimaat en Groene Groei. Welkom ook aan de minister en haar ondersteuning, de mensen op de tribune en de Kamerleden uiteraard. Wie weet komen er nog meer mensen naar dit debat toe. Of er kijken heel veel mensen mee; dat moeten we nooit onderschatten met elkaar.

We voeren vanmiddag een commissiedebat over de Energieraad. We gaan dat doen in drie uur, maar wellicht kan het sneller. Ik ben zelf het tweede gedeelte van deze vergadering verhinderd, dus ik zal straks een van de woordvoerders vragen om het voorzitterschap van mij over te nemen. Denkt u daar vast al even over na, maar we komen hier later in een schorsing nog wel op terug. Ik kijk even rond of er nog bijzonderheden of mededelingen zijn. Dat is niet het geval. Er zijn een aantal agendastukken voor de Energieraad. Die heeft u allemaal uiteraard kunnen lezen. We gaan daar een debat over hebben. Ik wil beginnen. Voor het aantal interrupties stel ik voor om gewoon te starten met drie interrupties naar elkaar. Ja? Laten we drie interrupties naar elkaar doen, dan gaan we daarna kijken naar het aantal interrupties richting de minister in de beantwoording. Een vervolgvraag is dan een tweede interruptie. Dit om wat grenzen aan te brengen in het debat.

Mevrouw Müller, aan u het woord.

Mevrouw Müller (VVD):

Dank u wel, voorzitter. De VVD wil dat er ook op Europees niveau gewerkt wordt aan betaalbare energie, een sterke industrie en minder kwetsbare afhankelijkheden. De Energieraad moet op alle drie vooruitgang boeken. Laten we beginnen bij leveringszekerheid, in het specifieke geval van olie. Europa is ontzettend afhankelijk van de import van olieproducten. Voor onze economie en voor onze veiligheid zijn diesel en kerosine essentieel. De minister schrijft in de geannoteerde agenda dat Nederland het van belang vindt dat strategische oliereserves beschikbaar blijven. Dat vind ik ook, want het is een belangrijke buffer, maar het is wat mij betreft geen vervanging voor eigen productiecapaciteit. Hoe zet de minister zich in Europa in voor het behoud en de verduurzaming van de strategisch belangrijke raffinagecapaciteit? Het kabinet werkt aan een raffinagevisie; dat heeft het ons eerder verteld. Wanneer ontvangen we deze? En betreft het de Nederlandse rol voor de Europese voorzieningszekerheid en de behoeften van defensie daarbij?

Ook de Methaanverordening, waar we het al vaker over hebben gehad, raakt onze importzekerheid. Nederland heeft zich meermaals op dit dossier ingezet, maar de zorgen bestaan nog steeds. Inmiddels onderzoekt de Europese Commissie één jaar uitstel van de verplichtingen voor import. Is één jaar volgens de minister voldoende om de problemen met gegevensverificatie en juridische zekerheid op te lossen? Hoe kijkt zij naar het verzoek van lidstaten om langer uitstel? En wat is het juridische verschil tussen uitstel van de importverplichtingen en de eerder aangekondigde terughoudendheid bij het opleggen van sancties? Welke zekerheid biedt dit bedrijven die nu leveringscontracten moeten afsluiten?

Dan gasopslag. Op een later moment gaan we breder met elkaar stilstaan bij de brief van het kabinet over het strategisch gasbeleid, maar het kabinet gaat al wel in Europa op pad met zijn ideeën. Voor een verplichte strategische opslag met een eerlijke

kostenverdeling bestaat nog onvoldoende draagvlak. Hoe voorkomt de minister dat Nederland blijft betalen voor zekerheid waarvan ook andere lidstaten profiteren? En waarom verwacht zij dat een opslagverplichting voor leveranciers minder marktverstoring werkt dan de huidige vuldoelen? Dat is echt nog een discussie die we hier met elkaar in de Kamer moeten voeren. Ik vraag ook om in Europa ruimte te behouden met betrekking tot het standpunt van Nederland hierover.

Voorzitter. Dan het concurrentievermogen van onze industrie. De minister ontraadt de motie van de heer Van den Berg over gelijke bindende compensatiepercentages. Ik kan ergens begrijpen dat identieke regelingen niet overal dezelfde uitwerking hebben, maar daarmee is het kostennadeel voor Nederlandse bedrijven niet opgelost. Hoeveel betalen vergelijkbare bedrijven in Nederland, Duitsland en België daadwerkelijk voor elektriciteit na belastingen, nettarieven en compensatie? En welk deel van het verschil komt door een verschillende toepassing van Europese regels en welk door nationale keuzes? Meer duidelijkheid over bestaande regels is nuttig, maar welke concrete inzet verbindt de minister daaraan om de Nederlandse kosten daardoor te verkleinen? En wanneer merken bedrijven daarvan het resultaat? Volgens mij werkt het kabinet aan een brief over de IKC. Kan zij daarin op deze vragen terugkomen?

Tot slot het energiekader na 2030. De VVD steunt elektrificatie waar dat technisch en economisch de beste oplossing is. Hoe borgt de minister dat nieuwe Europese doelen worden getoetst op uitvoerbaarheid en dat er ook wordt gekeken naar de totale systeemkosten? En blijft er ruimte voor warmte en duurzame moleculen als die doelmatiger zijn? Het kabinet noemt ook eindproductnormering als toekomstig alternatief voor industriële RFNBO-doelen. Die kan meer ruimte bieden voor verschillende verduurzamingsroutes. Hoe verhoudt deze inzet zich tot het wetsvoorstel voor de jaarverplichting rond hernieuwbare waterstof in de industrie? Kan de minister reflecteren op de gevolgen van de beoogde herijking van de Europese doelen voor het Nederlandse wetsvoorstel?

Voorzitter. De VVD wil Europese afspraken die onze energiezekerheid versterken en bedrijven de ruimte geven om hier te investeren. Wij kijken uit naar de beantwoording.

De voorzitter:

Dank u wel voor uw inbreng. Die levert verder geen vragen op. Ja, toch nog? De heer Van den Berg heeft, voordat hij met zijn eigen inbreng begint, nog één vraag aan de VVD.

De heer Van den Berg (JA21):

Ja, voorzitter. Ik denk: ik wacht even tot mevrouw Müller haar betoog heeft afgerond. Ik hoorde mevrouw Müller ook spreken over het belang van strategische oliereserves. Waarom is het voor de VVD zo belangrijk dat we die op de manier aanhouden zoals we dat al jaren hebben geregeld? Zouden we het dan niet ook moeten doortrekken op diezelfde manier, dus dat de bedrijven een gedeelte betalen voor het aanhouden van die reserves? Moeten we dat niet doortrekken naar aardgas?

Mevrouw Müller (VVD):

Ik gaf in mijn inbreng aan dat het een belangrijke buffer is, maar dat dat wat mij betreft niet het enige is, omdat ik vind dat je die raffinagecapaciteit ook in Europa zelf nodig hebt en dat je niet afhankelijk kan zijn van alleen een aantal voorraden maar het ook zelf

moet kunnen maken. Voor gas kan dat inderdaad een oplossing zijn. Ik denk ook dat het verstandig is dat er is gekeken naar hoe de hele gasmarkt is veranderd. Dus we moeten daar veel strategischer mee omgaan. Gas niet alleen meer via pijpleidingen; dan doen we ook veel minder aan zelf produceren, het komt binnen als lng. Maar ik vind wel dat we met elkaar goed moeten doordenken of het verstandig is voor gasopslagen om de verplichtingen bij leveranciers te leggen. Ik denk dat we daar een breder debat over moeten voeren. Misschien nog niet vandaag, maar het is een vraag die we zeker nog met elkaar moeten gaan doorleven.

De voorzitter:

Dank voor het antwoord. We gaan naar de heer Van den Berg voor zijn eigen inbreng. Aan u het woord.

De heer Van den Berg (JA21):

Ja, dank u wel, voorzitter. Tijdens het vorige commissiedebat over de Energieraad heb ik mij uitgebreid uitgesproken over het Nederlandse concurrentievermogen en ook de wat ons betreft doorgeslagen Europese vergoedingsdrang. Het gaat hierom. Wanneer de Kamer vraagt om meer concurrentievermogen, dan is het antwoord: voor nu lijken het meer Europese regels. Ik doel dan ook op de Europese elektrificatieregels. Dat verslechtert het Europese concurrentievermogen. En EU-lidstaten zijn niet de enige markten waarmee onze economie concurreert. De huidige economie is een wereldeconomie. Op dit moment zit de Nederlandse economie wat ons betreft te veel vastgebonden aan die Europese en internationale regelgeving.

Voorzitter. Het verleden kunnen we simpelweg niet terugdraaien, maar we moeten wel lessen leren en doorgaan. De energietransitie kunnen we alleen aangaan met een bril van realiteitszin en doordachte regelgeving en doordachte doelen. Alleen daarmee kunnen we die daadwerkelijk gaan bereiken. Hoe verwacht de minister dit concreet te gaan bereiken, zeker in het licht van de Europese elektrificatiedoelen, maar zeker ook de Europese klimaatdoelen van 90% reductie in 2040? Het gaat uiteindelijk wel hierom: we kunnen vergroenen wat we willen, maar als de mensen straks geen banen meer hebben en de industrie niet meer in Europa zit, hoe gaan we die Europese energietransitie dan nog betalen?

Voorzitter. Specifiek over dat elektrificatiedoel. Eén ding dat ik heb geleerd: voor Nederland is dat onhaalbaar en dat heeft te maken met netcongestie. We zouden natuurlijk naar de klimaatop in Turkije gaan met elkaar. Dat is om redenen uitgesteld — of geannuleerd, moet ik zeggen. Onze pitch daar zou zijn wat andere landen kunnen leren van Nederland, omdat wij een van de eerste landen waren met netcongestie en juist omdat wij 15.000 bedrijven hebben die nog wachten op een aansluiting, met een economische schade van 10 miljard tot 40 miljard euro per jaar. Tja, dan valt er wel wat te leren van ons, maar het betekent ook dat wij de les kunnen leren dat wij dat waarschijnlijk niet gaan doormaken als wij zo hard gaan elektrificeren zoals nu voorgesteld. Ik heb daarbij eerder een gedachtespinsel en zou de minister willen vragen om een reflectie: zou het nou een doel op zich moeten zijn om over te gaan op elektrificatie of zouden we meer moeten kijken naar de sector, naar de verschillende soorten technieken? Bijvoorbeeld de elektrificatie van wegvervoer is een vrij goede en efficiënte maatregel, maar de elektrificatie van de industrie, en zeker die met hoge temperaturen, is dan weer een vrij moeilijke maatregel. Dus is het niet tijd dat Europa, en natuurlijk ook de minister die daar een rol in heeft, gaat kijken naar hoe wij nou het

beste met moleculen naast elektrificatie besparen, en ons daardoor autonomer maken van de rest van de wereld? Kortom, stap af van het doel op zich, maar kijk naar de beste middelen.

Voorzitter. Dat brengt mij op het importverbod van 1 januari voor Russisch aardgas. Daar staan wij natuurlijk achter, maar ik ben wel benieuwd hoe de minister zal omgaan met een nog beperkter aanbod van aardgas. Die markt is natuurlijk al flink afgeknepen. En zeker ook met de sluiting van de kolencentrales in 2030 of het verbod op het stoken van kolen wordt die druk op de aardgasvoorziening alleen maar groter. Als ik het even opsom: we hebben al moeite om de aardgasopslagen te vullen, we gaan de druk op het gasnetwerk wat verder vergroten door te stoppen met het stoken van kolen, het importverbod voor de Russen komt daar nog eens een keer bij, en de Methaanverordening gaat op enig moment ook nog meespelen. Hoe gaat de minister garanderen dat wij voldoende gas binnenkrijgen?

Dan heb ik als laatste nog een vraag over de strategische opslagen. Mevrouw Müller refereerde daar net al aan. De minister heeft nu natuurlijk de doelstelling om de vulgraadverplichting wat te verlagen vanwege de Europese ontwikkelingen. Ik vraag me dan wel af hoe de minister ook kijkt naar het type gas dat wij in onze opslagen hebben. Het is een feit dat de opslagen waarom het gaat, Norg en Gripskerk, pseudo-Gronings gas in zich hebben. Dat is alleen te leveren aan Nederland, aan Duitsland en een klein beetje aan Frankrijk. Ik zie dat mijn tijd op is, dus kortom: klopt het wel echt dat wij aan het vullen zijn voor Europa als dat gas in werkelijkheid eigenlijk alleen in Nederland kan blijven? Daarmee ga ik afronden. Dank u wel.

De voorzitter:

Ja. Ik wilde u inderdaad nog de ruimte geven om uw laatste vraag in zijn volledigheid te stellen. U heeft nog één interruptie, van de heer Klos.

De heer Klos (D66):

Ik bespeur een kleine tegenstrijdigheid in het betoog van JA21, namelijk dat het enerzijds verkeerd is om Europese regels te hebben, maar het anderzijds verkeerd is om lidstaten tegen elkaar op te laten bieden met verschillende vormen van compensatie, waardoor er een ongelijk speelveld ontstaat. Die twee dingen kunnen niet allebei tegelijkertijd waar zijn. Stel je voor dat wij het met z'n allen in deze zaal eens zijn dat er een gelijk speelveld moet zijn voor de Europese bedrijven. Zou het dan juist niet verstandig zijn om verregaand Europees te harmoniseren, bijvoorbeeld door dezelfde nettarieven te hebben en dezelfde belastingen te hebben, zodat er geen ongelijkheid is tussen lidstaten en we niet tegen elkaar op hoeven te bieden voor compensatie?

De voorzitter:

Dank voor de vraag. Ik kijk naar de heer Van den Berg.

De heer Van den Berg (JA21):

Ik hoop maar dat ik de vraag goed heb begrepen, want ik denk dat hier ook een mix in zit van de motie die wij eerder hebben voorgesteld en die is ontraden. Dus ik ga daar specifiek op in. Kijk, het is op een aantal vlakken wel heel goed voor een gelijk speelveld dat, als je wil vergroenen, Nederland niet vele malen hogere netwerkstarieven heeft dan bijvoorbeeld Duitsland, Frankrijk en België. Dat is namelijk onuitlegbaar en zorgt er ook nog een keer voor dat de industrie hier vertrekt, met alle gevolgen van dien, ook voor

milieu en klimaat, en zeker ook voor ons verdienvermogen. Dus daar valt wat ons betreft best wel over te spreken. En ik was eigenlijk ook verrast dat die motie werd ontraden door de minister, juist omdat ik daarmee eens een keer zo'n Europese move maak en dat dan door de minister niet met open armen wordt ontvangen. Dat geeft je dan toch te denken. Ik rond af, voorzitter, maar kijk naar elektrificatie: elektrificatie is in veel gevallen veel efficiënter, maar de netwerken in Frankrijk zijn bijvoorbeeld veel beter ontwikkeld dan die van Nederland en zeker ook die van bijvoorbeeld Italië, dus niet in alle gevallen is elektrificatie het beste middel. In zo'n geval zou ik dan toch meer pleiten voor maatwerk en kijken naar wat efficiënt is, in plaats van elektrificatie of bijvoorbeeld waterstof tot doel op zich te maken.

De heer **Klos** (D66):

Volgens mij is de tegenstrijdigheid daarmee niet opgelost, want als het aan de ene kant verkeerd is dat er heel veel nationale verschillen zijn maar het aan de andere kant verkeerd is dat er te veel Europese regels zijn, dan gaan we het probleem dus niet oplossen. Als JA21 nou zou zeggen "ik vind het verkeerd dat we steeds blijven compenseren, dat die landen steeds maar tegen elkaar blijven opbieden om bedrijven te compenseren vanwege die grote verschillen tussen Europese landen en vanwege die grote nationale verschillen", dan denk ik dat we naar een oplossing kunnen gaan, namelijk om dat te europeaniseren. Maar als JA21 die consequentie niet trekt uit het feit dat hierin een probleem zit, dan denk ik dat we uiteindelijk niet gezamenlijk naar een oplossing kunnen gaan.

De **voorzitter**:

Nog een korte reflectie van de heer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (JA21):

Het punt blijft staan. Er wordt door de heer Klos gezegd dat als je gaat kijken naar Europese tarieven voor de industrie, voor het netwerk, voor energiekosten, je die moet harmoniseren. Dat mag de heer Klos zeker doen. En wat ik zeg, ik ben best bereid om daarin mee te denken, maar dat betekent niet dat dat dan maar voor alles het geval moet zijn, zoals voor elektrificatie. En het is natuurlijk wel opmerkelijk dat ik deze opmerking hoor van juist de heer Klos, want juist wij trekken weer de kar in Europa, in de meest negatieve zin, door het sluiten van de kolencentrales. Daarmee gaan wij in één keer uit de pas lopen, terwijl we daarover met elkaar hebben afgesproken dat er een Europees energiehandelssysteem is. Waarom wijken wij daar dan van af, en zeker ook de heer Klos met zijn Europese ambities? Dus als we volgens de heer Klos één lijn moeten trekken, dan zou ik hem ook wel een spiegel willen voorhouden: doe dat zelf dan ook.

De **voorzitter**:

Een derde interruptie van de heer Klos.

De heer **Klos** (D66):

Ik kijk inderdaad graag in de spiegel, zeker op politiek vlak.

De heer **Van den Berg** (JA21):

IJdeltuit! Haha.

De **voorzitter**:

Via de microfoon, collega's.

De heer **Klos** (D66):

Zo! Ik wilde maar mijn politieke kwetsbaarheid tonen, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dat heeft u in volle glorie gedaan. Gaat u verder met uw vraag.

De heer **Klos** (D66):

Ik dank u wel. Ik vind dat wij, als we kijken naar het klimaatbeleid in Nederland, er trots op mogen zijn dat wij in Nederland vooroplopen met aan andere landen het voorbeeld geven van hoe je van fossiele brandstoffen afkomt. Dat doen wij nu ook weer met deze minister, die er in Santa Marta voor gaat zorgen dat al die andere landen in de wereld met Nederland mee willen om van fossiele brandstoffen af te komen. Nu ligt er de volgende opgave: we moeten onze industrie gaan verduurzamen. Dat kunnen we alleen met een gelijk speelveld doen. Dat is precies waarom ik van JA21 vraag dan ook te kijken naar het gelijktrekken van dat speelveld, juist voor die industrie. En ik denk eerlijk gezegd dat we dan, als we daar inderdaad met een Europese bril naar gaan kijken en niet met een nationalecompensatiebril, tot een oplossing komen.

De heer **Van den Berg** (JA21):

Ik snap de heer Klos helemaal. En het was natuurlijk positief bedoeld dat hij goed in de spiegel kijkt, in de meest brede zin van het woord. Ik denk dat we, ook in brede zin, elkaar eigenlijk ook wel een spiegel voorhouden met deze debatten. Dat waardeer ik altijd zeer. Kijk, ik denk twee dingen. We kunnen elkaar best vinden op het Europese vlak, maar dan zou ik de heer Klos wel willen oproepen om die ontraden motie toch eens om te zetten in een positief advies. Dan kunnen we daar zeker over spreken. En als laatste: Santa Marta vind ik een bizarre vertoning van zaken. Op zich kunnen wij als land natuurlijk pleiten voor het afbouwen van fossiele brandstoffen, maar wij staan vrij alleen in die oproep en als wij zo erg uit de pas gaan lopen, dan gooien we onze energiezekerheid te grabbel, en daarmee dus ook de energiekosten van huishoudens. Dat is iets waar JA21 toch echt niet in meegaat.

De **voorzitter**:

Goed. Ik stel voor dat de heer Klos daar in zijn eigen inbreng verder op ingaat. Hij komt er nog op terug, krijg ik te horen. We gaan eerst naar de inbreng van de heer Jumelet.

De heer **Jumelet** (CDA):

Dank u wel, voorzitter. De Europese Commissie komt met voorstellen om de elektriciteitsrekening betaalbaar te houden en doet voorstellen met betrekking tot de netwerktarieven en de energiebelasting. In hoeverre is de minister van plan om gebruik te maken van de ruimte die de Europese Commissie aan lidstaten wil gaan bieden? We lezen dat het kabinet positief staat tegenover de doelrichting van het voorstel met tarieven en energiebelasting en dat het inzet op mogelijkheden om de netkosten voor de energie-intensieve industrie te verlagen, bij voorkeur via directe en gerichte subsidiëring. Daarom vraag ik vandaag specifiek wanneer de minister verwacht uitsluitsel te geven over de mogelijkheid om bedrijven gericht te kunnen ondersteunen. Het CDA heeft meerdere malen aandacht gevraagd voor de hoge elektriciteitskosten en de kosten daarvan voor energie-intensieve bedrijven, zoals Nyrstar in Budel. Het kabinet staat positief tegenover gerichte ondersteuning, zoals die ook in Brussel wordt voorgesteld,

maar voor bedrijven zoals Nyrstar, die nu onder grote druk staan, is snelheid cruciaal. We vroegen eerder ook naar het naar voren halen van de envelop elektriciteitsprijs en misschien ook van andere maatregelen. Wanneer verwacht de minister uitsluitsel te kunnen geven?

Voorzitter. De hoge nettarieven zetten niet alleen de concurrentiepositie van onze industrie onder druk, maar we zien ze ook terug in de energierekening van huishoudens. De vraag is hoe we noodzakelijke investeringen in ons elektriciteitsnet betaalbaar houden en de kosten op een meer evenwichtige manier over de tijd kunnen verdelen. Verwacht de minister dat er vanuit Europa meer ruimte komt voor bijvoorbeeld amortisatie, zodat de kosten van netinvesteringen over een langere periode kunnen worden gespreid? Welke andere mogelijkheden ziet zij, zowel nationaal als Europees, om de kosten voor de uitbreiding van het net meer te spreiden?

Dan over gasleveringszekerheid. De afgelopen jaren hebben laten zien hoe kwetsbaar onze gasvoorziening kan zijn. En het is al gezegd: later zullen we hierover nog met elkaar in discussie gaan. Maar uit de recente analyse van een Amerikaanse denktank blijkt dat de Europese gasvoorziening kwetsbaar blijft; bij een koude winter kunnen we al voor lastige keuzes komen te staan, wordt vermeld. De minister wil de verplichte Europese vulgraad loslaten, maar dan moeten we wel zeker weten dat de leveringszekerheid op een andere manier goed geborgd blijft. Als we de verplichte vulgraad loslaten, wat komt daar dan voor in de plaats om te voorkomen dat huishoudens en bedrijven bij een koude winter met gastekorten of sterk stijgende prijzen worden geconfronteerd? De strategische Europese kussengasreserve, waarbij de kosten eerlijk over de lidstaten worden verdeeld, is wat betreft het CDA nog steeds een interessante optie. De minister wil in Brussel pleiten voor een verplichte strategische opslag voor lidstaten, ook al is daar nog weinig draagvlak voor. Zal zij daarbij ook specifiek aandacht vragen voor de mogelijkheid van een gezamenlijke strategische kussengasreserve? En wat is ervoor nodig om andere lidstaten te enthousiasmeren? Ik vraag het toch maar.

Voorzitter. Als we weten dat we bij een koude winter mogelijk voor lastige keuzes komen te staan op het gebied van de leveringszekerheid van gas, dan moeten we er in ieder geval voor zorgen dat Europese regels als de Methaanverordening uitvoerbaar blijven. Verschillende lidstaten vinden de door de Commissie geboden flexibiliteit bij de uitvoering van de Methaanverordening nog niet toereikend. Mijn vraag: vindt de minister de huidige flexibiliteit wel voldoende, en waarop baseert zij dat? Welke mogelijkheden zijn er nog om bij te sturen als deze winter in de praktijk blijkt dat er toch problemen ontstaan met de gasimport?

Voorzitter, tot slot. We hebben in de commissie al vaker gesproken over de mogelijke invoering van een invoedingstarief door de ACM en de gevolgen daarvan voor onder andere de uitrol van wind op zee. Nu horen we dat er in Brussel een voorstel ligt om het Europese maximum voor het invoedingstarief te schrappen. Hoe kijkt de minister hiernaar? Is het verstandig om dit maximum los te laten, terwijl we ons al zorgen maken over de effecten van het überhaupt invoeren van een invoedingstarief? Ik hoor graag ook op dit punt een reactie van de minister. Dank.

De voorzitter:

Dank u wel. En het is u weer gelukt: precies op de nul met uw spreektijd.

De heer **Jumelet** (CDA):

Als je maar genoeg oefent, voorzitter ... Maar dank u wel.

De **voorzitter**:

Ik wou iets zeggen over oefenen voor de spiegel, maar ik houd op over spiegels. Meneer Jumelet, u krijgt nog een interruptie van allereerst de heer Van den Berg en daarna ook van mevrouw Van Oosterhout. De heer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (JA21):

Ik weet eigenlijk niet wat ik hoor — in positieve zin natuurlijk. Ik hoor de heer Jumelet hier spreken over steun voor kussengasreserves en die strategische kussengasreserves met een Europese verdeelsystematiek. Het was in februari toen ik juist een motie indiende om dat te gaan realiseren voor 1 september. Die heeft het wel gehaald, maar zonder de steun van het CDA. Dus is het CDA daarover van mening veranderd? En wat is dan het verschil geweest waarom jullie eerst tegen waren en nu voor die kussengasreserves zijn?

De heer **Jumelet** (CDA):

Ik denk dat het, zeker tegen de achtergrond van waar we nu staan, goed is om tegen elkaar te zeggen dat dat een interessante optie is. Wat ons betreft is dat een heel goede optie om met elkaar te bespreken. Ik noemde het net "een interessante optie". Ik denk dat het goed is om daar in Europees verband naar te kijken. Dat was mijn punt ook: laten we met elkaar daarnaar kijken, als we de minister richting Brussel zien gaan, om ook daarover het gesprek te kunnen voeren. In de overwegingen die je hebt bij een motie, is dat denk ik een belangrijke overweging geweest.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Uw laatste interruptie. Ga uw gang.

De heer **Van den Berg** (JA21):

Nou fijn, dat kan ik alleen maar toejuichen. Dat was de realiteitszin die ik wel herken van het CDA. Nu is het natuurlijk wel zo dat die gasopslagen van de NAM zijn, de Nederlandse Aardolie Maatschappij. Die heeft al eerder aangeboden om die opslagen over te dragen aan Nederland. Ik ben persoonlijk van mening dat je dat alleen kan doen als je een grote deal maakt met de NAM over schadeafhandeling, over de opslagen en misschien zelfs wel over het Groningerveld. Is de heer Jumelet dan ook bereid om daarover te spreken, omdat je anders nooit bij die kussengasreserves kan komen?

De heer **Jumelet** (CDA):

De heer Van den Berg snijdt een heel mooi onderwerp aan, en ook een groot onderwerp voor dit moment, denk ik. Ik denk dat het goed is om in het debat dat we gaan krijgen over de gasleveringszekerheid en nadrukkelijk ook de brief van de minister die daarover gestuurd is, ook te praten over hoe we moeten omgaan met de strategische voorraad. Ik denk dat het goed is om goed te kijken naar wat dan de opties zijn. Maar het heeft grote betekenis als je daar zo een uitspraak over doet, dus ik denk dat we voor dit moment niet kunnen zeggen tegen u — via u, voorzitter — hoe we daar als CDA in staan. Ik denk wel dat het een goede optie is om dat met elkaar te bespreken, maar nogmaals, laten we dat doen bij het volgende debat dat daar specifiek over gaat.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan een vraag van mevrouw Van Oosterhout.

Mevrouw **Van Oosterhout** (PRO):

In de bijdrage van de heer Jumelet ging het ook over de nettarieven en over de positie van het kabinet om in Brussel te gaan pleiten om op die nettarieven te gaan sturen voor de industrie. Maar je hebt natuurlijk ook de energierekening voor huishoudens, en de nettarieven zijn daar een aanzienlijk onderdeel van. Ik hoorde de heer Jumelet ook spreken over amortisatie als optie. Ik ben dan eigenlijk erg benieuwd of de heer Jumelet de subsidie van de nettarieven ook als een mogelijkheid ziet als amortisatie geen optie is om de energierekening voor huishoudens op die manier te verlagen.

De heer **Jumelet** (CDA):

We hebben natuurlijk die annotatie gekregen van de minister. Ik heb naar aanleiding daarvan nog eens die vraag gesteld over intensieve energiegebruikers. In dit geval ging het over een bedrijf in Budel. Maar ik weet ook heel goed dat als je het over bedrijven hebt, het dan heel snel ook over huishoudens gaat. Gisteren hebben we ook nog eens een keertje een debat gevoerd over de positie van huishoudens en de rekening die daarvoor steeds meer oploopt. Daarbij was ook aan de orde welke mogelijkheden je hebt en ziet. Daar is een mooie brief op gekomen. Ik denk dus dat het goed is om dit soort zaken mee te nemen in dat debat over wat we kunnen gebruiken als knoppen om aan te draaien en dat vervolgd gaat worden. Maar we weten tegelijkertijd dat de middelen niet voor het oprapen liggen. Mijn collega Hamstra heeft vandaag een mooi opiniestuk in het AD staan dat gaat over armoede. Het gaat er ook over dat je op verschillende departementen allerlei middelen ziet die daarvoor zijn bedoeld. Zijn oproep is om dat eens inzichtelijk te maken in een bijlage. Ik vind dat een hele mooie voorzet om ook over energiearmoede te spreken, dus over de hoogte van de rekening en wat mensen kunnen dragen. In dat verband zou ik daar dus best over willen spreken, maar voor nu denk ik dat dat een aandachtspunt is, zeker als het gaat om Europa, met de vraag of je bijvoorbeeld na amortisatie ook een duit in het zakje kunt doen voor het verlagen van de netkosten voor nu.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U heeft nog een andere vraag gekregen van mevrouw Müller.

Mevrouw **Müller** (VVD):

Ja, want de heer Jumelet sprak over Nyrstar in Budel. Wij hebben daar ook mee gesproken. Het is een hartstikke mooi bedrijf dat verregaand geëlektrificeerd is, dat er nu inderdaad tegenaan loopt dat het ontzettend hoge nettarieven heeft en dat het op een gegeven moment niet meer rendabel is om hier een bedrijf te hebben. Zij kijken ook naar ons en zeggen: kijk hoe de IKC in België, in Frankrijk en in Duitsland ingericht is, anders dan in Nederland. Dus ik herken de oproep van de heer Van den Berg wel: kijk nou, als je de IKC inregelt, hoe je dat geharmoniseerd kunt doen met de buurlanden. Deelt de heer Jumelet dat met mij?

De heer **Jumelet** (CDA):

Ik ben heel blij met dit soort vragen, dank u wel. Het helpt in ieder geval om er de aandacht op te vestigen. Mijn fractievoorzitter heeft daar bij de Algemene Politieke Beschouwingen ook al een vraag over gesteld. Toen is de toezegging gedaan dat op enig moment in ieder geval de maatregelen die zouden kunnen worden getroffen ook

naar de Kamer toe zouden worden gestuurd, om te kijken wat we kunnen doen voor dit soort bedrijven, zoals Nyrstar in Budel, die al zo ver zijn in die elektrificatie. En zo zijn er meer; het zijn koplopers. Die moeten we niet zien vertrekken, maar die moeten we bij ons houden. Dus als de IKC en de harmonisatie daarbij kunnen helpen, is dat een van de mogelijkheden. Maar ik denk dat het goed is om die eerst met elkaar in beeld te krijgen. Die oproep steun ik graag.

De voorzitter:

Dat waren alle interrupties aan u. U heeft van iedereen een interruptie gekregen, dus dat is ook weer een prestatie. We gaan snel door naar mevrouw Van Oosterhout, voor haar inbreng.

Mevrouw Van Oosterhout (PRO):

Dank u wel, voorzitter. Er staan een hoop belangrijke onderwerpen op de agenda van de Energieraad van 29 oktober. Mijn aandachtspunten richten zich op de voorstellen om de energierekening van huishoudens betaalbaar te maken en op de voorstellen over de industrie.

Ik begin bij de nettarieven. Het kabinet erkent dat hoge nettarieven een drempel zijn voor elektrificatie, maar zijn inzet is vooral gericht op de energie-intensieve industrie, terwijl de nettarieven voor huishoudens volgend jaar met zo'n 20% stijgen. Wat gaat de minister voor huishoudens doen en waar zet ze zich in Brussel voor in? Onder de huidige EU-regelgeving moet de ACM de tarieven onafhankelijk vaststellen. Komt hier nu verandering in? En betekent dit dat hier meer regie op kan komen vanuit het kabinet? Biedt het Commissievoorstel ook ruimte om netbeheerders te ondersteunen om hun investeringen over een langere termijn af te schrijven? Eerder was de optie van amortisatie geen goede optie, door regels uit Brussel. Hoe zit dat nu, met dit voorstel? Gaat de minister die ruimte, als die er komt, benutten?

Dan de energiebelasting. Het kabinet steunt het principe dat elektriciteit gelijk of lager belast wordt ten opzichte van aardgas. De Commissie wil dit regelen via de Elektriciteitsverordening, om te voorkomen dat dit strandt in de ingewikkelde onderhandelingen over de Energiebelastingrichtlijn. Die herziening ligt er namelijk al sinds 2021, maar ligt stil vanwege de unanimiteitseis. De praktische uitkomst is dat er niks gebeurt. Waarom kiest de minister niet voor een behandeling in de Elektriciteitsverordening?

Voorzitter. Dan de voorstellen voor bedrijven. De Commissie wil bij artikel 17 van de Energiebelastingrichtlijn voorwaarden schrappen. Hierdoor mogen energie-intensieve bedrijven belastingkorting krijgen als ze afspraken maken over milieu of energie-efficiëntie, maar die voorwaarden zouden dan voor elektriciteit vervallen. Hoe rijmt de minister dat met haar eigen inzet?

Dan over het elektrificatiedoel. Het kabinet wil dat het Europese doel indicatief blijft. Ik heb dit al eerder aan de minister gevraagd, maar ik snap nog steeds niet goed waarom zij daarbij niet voor bindende doelen gaat. Voor waterstof willen we wel bindende nationale doelen vanwege afnamezekerheid voor investeerders. Waarom geldt dat argument niet voor elektrificatie? Bedrijven, netbeheerders en ontwikkelaars van wind op zee moeten ook weten waar ze op kunnen rekenen. Het kabinet vraagt daarnaast om ruimere staatssteunkaders, maar je kunt ook zelf je eigen energiemix schoner maken.

Hoe kijkt de minister daarnaar?

Dan heb ik nog een aantal vragen over vraagcreatie. De minister schrijft dat hierop nu snel iets moet gebeuren. Dat ben ik met haar eens. De Kamer heeft hier maanden geleden ook al een motie over aangenomen, maar voorstellen hebben we nog niet gezien. Hetzelfde geldt voor de Industrial Accelerator Act. We hebben, net als de industrie, gevraagd om hogere verplichtingen en het verkennen van nieuwe markten. Maar welke twee of drie concrete Nederlandse voorstellen liggen er in Brussel op tafel? Of blijft het bij ambitie?

Tot slot de fossiele subsidies. Het kabinet noemt het uitfasen daarvan een "belangrijke sleutel". Mooi, maar gaat de minister dan ook voor een bindend uitfaseerpad met een einddatum? En welke subsidies wil ze in Europees verband daadwerkelijk afbouwen? Kan zij een paar concrete fiscale regelingen noemen? Ook hier verwijst de minister weer naar de Energiebelastingrichtlijn, waarvoor, zoals ik eerder zei, niks van de grond komt. Dus deze route blokkeert niet alleen een eerlijkere belasting op elektriciteit, maar ook de afbouw van fossiele vrijstellingen. Erkent de minister dat? En wat gaat zij daaraan doen?

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U heeft een vraag van mevrouw Müller.

Mevrouw **Müller** (VVD):

Mevrouw Van Oosterhout sprak erover dat zij graag een bindende doelstelling zou willen voor elektrificatie. Ik vind het juist heel verstandig dat het kabinet zich blijft inzetten voor een indicatieve doelstelling, omdat hoeveel procent elektriciteit je in het systeem hebt, toch eigenlijk geen doel op zich zou moeten zijn. Je wil uiteindelijk naar een duurzaam energiesysteem, maar dat hoeft niet alleen met elektrificatie; dat kan ook met warmte of groene moleculen. Dus ik zou zeggen: we moeten veel meer kijken naar wat voor het systeem nou het meest verstandig en beste is om te doen, want zo houden we de nettarieven voor mensen ook laag, in plaats van dat we gaan sturen op dat we een exact percentage van het energiesysteem moeten hebben. Zou ze daarop kunnen reflecteren?

Mevrouw **Van Oosterhout** (PRO):

Dank voor die vraag. Ik ben het helemaal met mevrouw Müller eens dat we niet alleen kunnen inzetten op elektrificatie. Maar we weten dat elektrificatie wel een ontzettend belangrijk onderdeel gaat zijn van die energietransitie en dat het vooral ook heel erg belangrijk is voor de investeringszekerheid, waar ik het net ook over had, en voor de afnemers en voor die wind-op-zeeparken, om een duidelijke stip op de horizon te hebben om gewoon naar toe te werken. Dat is waar het mijn fractie om gaat.

De **voorzitter**:

Ik zie verder geen andere interrupties meer. Dan komen we bij de laatste inbreng in deze eerste termijn, die van de heer Klos. Aan u het woord.

De heer **Klos** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Voor mijn fractie is het vandaag feest, want D66 bestaat 60 jaar. Sorry, ik had cake moeten meenemen, maar ik kan dat misschien in de tweede termijn nog even doen. Nee, niet twee keer op een dag.

De oprichter van D66, Hans van Mierlo, wilde dat mensen meer zeggenschap kregen over hun eigen leven en hun toekomst. Ik denk dat dat heel toepasselijk is voor dit debat en voor waar wij bijna wekelijks over debatteren. Juist op het gebied van energie, met schone energie van eigen bodem en sterke en duurzame energie, neemt Europa zelf het voortouw. Dan hebben wij ons lot zelf in handen. Ik heb vandaag dan ook drie opdrachten voor de minister in Brussel, op basis van een agenda waarvan we niet helemaal zeker weten dat dat de agenda zal zijn vanwege de vroegte en scherpste van dit debat: houd vast aan een sterk ETS, kies voor een ambitieus elektrificatiedoel en zorg dat elektriciteit betaalbaar wordt voor zowel huishoudens als bedrijven.

Voorzitter. Vorige week spraken we uitgebreid over de voorgestelde afzwakking van het Europees emissiehandelssysteem. Voor D66 blijft staan dat een sterk ETS nodig is voor onze concurrentiekracht en de zekerheid die bedrijven nodig hebben om te verduurzamen. Afgelopen maandag sprak de minister daarover in Brussel. Ik ben benieuwd wat Nederland daar nou concreet heeft ingebracht. Kan de minister toelichten waarop ze heeft ingezet, hoe daarop werd gereageerd en wat Nederland in de komende onderhandelingen nog wil bereiken?

Door te elektrificeren kunnen bedrijven hier duurzaam produceren en krijgen gezinnen een lagere energierekening. Maar de elektrificatie gaat nog niet snel genoeg. Het is daarom goed dat de Commissie voorstelt om het aandeel elektriciteit in het Europese energieverbruik richting 2040 te verdubbelen, van 23% naar 46%. Het kabinet steunt ook een Europees doel, maar spreekt zich nog niet precies uit over de hoogte. Ik ben benieuwd of het kabinet daar wat meer over kan zeggen, of het dat liever lager of hoger wil dan 46% of dat dat percentage precies goed gekalibreerd is.

Voorzitter. Elektrificatie is pas een succes als burgers en bedrijven de overstap kunnen betalen. Het is daarom goed dat het kabinet kijkt hoe de hoge kosten omlaag kunnen voor bedrijven die al geëlektrificeerd zijn of dat willen. Tegelijkertijd moeten we er ook voor zorgen dat Nederlandse bedrijven niet structureel meer betalen voor hun elektriciteit dan bedrijven in onze buurlanden. Andere lidstaten lijken binnen de Europese regels soms meer ruimte te benutten. Is de minister bereid om te onderzoeken hoe andere lidstaten binnen de Europese regelgeving omgaan met nettarieven voor de geëlektrificeerde industrie, opslag en flexibel netgebruik, en of Nederland de bestaande ruimte wel voldoende benut? Daarnaast gaat betaalbare stroom niet alleen maar over de industrie. De stijgende netkosten komen ook terecht bij huishoudens, die we juist willen aanmoedigen om elektrisch te rijden, te koken en te verwarmen. Ook voor hen moet stroom aantrekkelijk en betaalbaar blijven. Ik verwacht daarom dezelfde aandacht voor de energierekening van huishoudens. Is de minister bereid om bij de Energieraad te pleiten voor duidelijkheid over de mogelijkheden voor lidstaten om ook de netkosten voor huishoudens te verlagen?

Betaalbare elektriciteit vraagt niet alleen om lagere netkosten, maar ook om een belastingstelsel dat de overstap naar schone energie belooft. In Nederland wordt elektriciteit nog altijd zwaarder belast dan aardgas. Dat is moeilijk te rijmen met de ambitie om huishoudens en bedrijven over te laten stappen op schone elektriciteit. De Commissie stelt nu voor dat elektriciteit niet zwaarder mag worden belast dan aardgas, maar die hervorming dreigt vast te lopen als één lidstaat die noodzakelijke hervorming steeds kan blijven blokkeren. Daarom ben ik benieuwd of de minister erkent dat

unanimiteit de Europese hervorming van energiebelastingen kan vertragen of blokkeren, en daarmee de elektrificatie kan afremmen.

Ik zie zeer uit naar de beantwoording en wens de minister veel succes bij de Energieraad.

De voorzitter:

Dank u wel. Als u uw microfoon wilt uitzetten, ga ik naar de eerstvolgende interruptie, die van mevrouw Müller.

Mevrouw Müller (VVD):

Allereerst zal ik de heer Klos en de minister feliciteren met het 60-jarig bestaan van hun partij. Gefeliciteerd! Verder kom ik terug op het interruptiedebatje dat u had met de heer Van den Berg. U zei heel terecht, denk ik, dat het voor een gelijk speelveld en het concurrentievermogen van Nederlandse bedrijven verstandig is als we echt op Europese harmonisatie inzetten. Nou, een voorbeeld daarvan is de IKC. Ik kan me toch niet helemaal aan de indruk onttrekken dat het soms D66 is dat daar verdere eisen aan wil stellen, nationale koppen, extra conditionaliteiten, boven op wat er in Europa afgesproken is. Daar wringt voor mij dan wel de schoen, want aan de ene kant zeggen we wel met z'n allen dat we dat gelijke speelveld en een gelijk concurrentievermogen willen hebben, maar zodra we in Nederland keuzes kunnen maken, moet het eigenlijk altijd graag wat ambitieuzer. Wat is uw reflectie daarop?

De heer Klos (D66):

Ja, die ambitie hebben wij zeker voor het klimaat en voor elektrificatie, dus dat klopt. Maar mijn opmerking was er meer op gericht dat ik vind dat die regelingen waarbij er een verregaande vrijheid blijft bestaan voor wat je wel en niet kiest en voor hoeveel compensatie je wel of niet geeft aan het bedrijfsleven, uiteindelijk juist te veel onduidelijkheid bieden en daarbij ook een race organiseren om zo veel mogelijk compensatie in één lidstaat aan het bedrijfsleven te geven ten opzichte van andere lidstaten. Als je daarmee door blijft gaan, kalft uiteindelijk ook de ruimte af die je hebt om bijvoorbeeld geld uit te geven aan het naar beneden brengen van de kosten voor huishoudens. Dus ik zie meer in regelingen die niet zozeer de optie geven om tegen elkaar op te bieden met compensatie, maar die daadwerkelijk harmoniseren.

De voorzitter:

Dank. Mevrouw Van Oosterhout en daarna de heer Jumelet.

Mevrouw Van Oosterhout (PRO):

Allereerst felicitaties natuurlijk, ook aan de minister. Ik ben blij om te horen dat ook de heer Klos begon over de elektriciteitsbelasting en het moeras waarin die dreigt te verdwijnen als we die de ETD-onderhandelingen in gaan slepen. Dus is de heer Klos het met mij eens dat we de minister eigenlijk naar Brussel moeten sturen met de oproep om dat vooral niet te doen en het te behandelen bij de creatieve oplossing die de Europese Commissie bedacht had, namelijk de Elektriciteitsverordening?

De heer Klos (D66):

Ja. D66 is al tientallen jaren, misschien zelfs al een zestigtal jaren, voor een sterkere Europese Unie en dus voor het afschaffen van de veto's op zo veel mogelijk terreinen, te beginnen bij het buitenlandbeleid, maar ook zeker hier. En dat is niet zomaar een

speeltje of zo; dat is niet een truc. Het is iets wat een doel bereikt, namelijk het grotere doel van het halen van de klimaatdoelen, van het minder afhankelijk worden van landen buiten ons en van het verlagen van de energierekening. Dat rechtvaardigt het middel om tot Europese besluitvorming te komen, juist omdat we ook in deze Kamer zo vaak zeggen: wij zijn als Nederland goed bezig, maar andere Europese lidstaten moeten ook wat doen. Nou, dan moeten we dit gezamenlijk besluiten.

De voorzitter:

De laatste interruptie van mevrouw Van Oosterhout.

Mevrouw **Van Oosterhout** (PRO):

Heel fijn om te horen dat we daarin gezamenlijk kunnen optrekken. Een ander onderwerp waarbij we hopelijk ook gezamenlijk kunnen optrekken, is de strijd tegen fossiele subsidies. Dat miste ik eigenlijk wel in de bijdrage van de heer Klos. Maar goed, die was maar vier minuten, dus ik probeer het nog even via deze interruptie. Kijk, in het coalitieakkoord staat heel duidelijk: we gaan die Europese subsidies in Europees verband afschaffen. Maar ik mis eigenlijk nog wel een beetje een concretisering en een concrete vertaalslag naar hoe we dat nou daadwerkelijk gaan doen. Ik hoop heel erg dat deze Energieraad daar een goede eerste stap voor is.

De voorzitter:

Uw vraag?

Mevrouw **Van Oosterhout** (PRO):

Mijn vraag aan de heer Klos is: noem nou eens twee fossiele subsidies die de heer Klos zou willen afschaffen. En met welke boodschap zou hij de minister op stap willen sturen?

De heer **Klos** (D66):

Nee, dat spel ga ik zeker niet spelen. Maar wij hebben dit in algemene zin gedaan, en ik denk ook nationaal, niet alleen Europees. De ambitie die wij als coalitie hebben, is niet alleen om het in Europees verband af te bouwen, maar waar dat niet kan, het nationaal te doen. Wij hebben nog steeds vrijstellingen voor grootverbruikers, waar we uiteindelijk vanaf kunnen, juist als we verregaand Europees harmoniseren en daar heldere regels voor hebben. Dus ik ga nu niet concrete fossiele subsidies noemen, maar het mechanisme lijkt mij goed bekend. En ik wil misschien ook, samen met PRO, de minister nog steeds aanmoedigen om het al bij deze Energieraad te blijven benoemen, ook al staat het niet op de agenda: bouw die nou af en doe dat zo veel mogelijk Europees, want dat is verstandig.

De voorzitter:

Dank u wel. De heer Jumelet.

De heer **Jumelet** (CDA):

Die uiteraard ook zijn felicitaties wil doen richting de heer Klos en de minister. En dank ook voor het gebakje vandaag. Maar nog wel even deze vraag. De heer Klos had het specifiek over elektrificatie en de uiteindelijk lagere kosten, maar zover zijn we nog niet. Hij sprak ook over de opdracht of oproep aan de minister om in de Energieraad ervoor te pleiten om de netkosten voor huishoudens te verlagen, of om het gesprek daarover aan te gaan. Mevrouw Van Oosterhout sprak over amortisatie, ik sprak daar ook over. Hoe

kijkt de heer Klos daarnaar?

De heer **Klos** (D66):

Ik vond dat heel interessant. Als inderdaad toch blijkt dat we dat in Europees verband kunnen doen, dan vind ik dat verstandig. Ik zal ook zeggen waarom. Het uitsmeren van kosten over vele generaties en het opvangen van de enorme investeringspiek waar we nu voor staan, is heel erg veilig om te doen. We hebben maar een paar jaar om onze hele economie te verbouwen. Dat moeten we onszelf dan ook weer niet onnodig moeilijk gaan maken. En dat we dat moeten doen, staat vast.

De **voorzitter**:

Ik zie geen verdere vragen op dit moment. Dat was de laatste spreker in deze eerste termijn. Uiteraard ook als uw voorzitter wil ik u van harte feliciteren. De taart was heerlijk. Nogmaals gefeliciteerd met uw jubileum. Ik heb begrepen van de minister dat zij graag een halfuur wil schorsen. Ik kijk op de klok. Ik stel voor dat wij om 16.15 uur starten met de beantwoording van de minister. De vergadering is geschorst.

De vergadering wordt van 15.46 uur tot 16.08 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Goedemiddag. Welkom terug bij het commissiedebat van de vaste Kamercommissie voor Klimaat en Groene Groei over de Energieraad. We heropenen de vergadering. We waren gebleven bij de beantwoording van de minister in de eerste termijn. Ik geef haar bij dezen het woord. Wellicht kan zij toelichten hoe de beantwoording eruit gaat zien.

Minister **Van Veldhoven-van der Meer**:

Ja, voorzitter, dank u wel. Ik heb eerst een blokje over nettarieven, energiebelasting en daarna industrie. Dan post-2030, gas en nog een paar overige vragen.

Voorzitter. Dank voor de inbreng in de eerste termijn. Dit is gewoon een goed onderling gesprek waarin ik in de inbreng een aantal rode draden hoorde, bijvoorbeeld dat de Europese regels in belangrijke mate ook een kader zijn voor een gelijk speelveld voor ons bedrijfsleven. Je moet natuurlijk proberen te bereiken dat die regels zo zijn dat ze ook passen bij wat bij Nederland past en bij wat Nederland wil. Daarbij helpt het zo veel mogelijk hebben van een gelijk speelveld. Vervolgens zijn er ook een aantal zaken die niet Europees geregeld worden en waar je nationaal nog een afweging over te maken hebt. Wat de kosten betreft hoorde ik eigenlijk door de oogharen heen bij u dat het mooi is als uitsmeren kan, maar waar dat niet kan, blijft er natuurlijk ook de kwestie van het verdelen van de kosten in het hier en nu: waar moeten die dan terechtkomen? Ik kom straks nog terug op de balans tussen die twee. Het zal allebei in enige mate nodig zijn.

Voorzitter. Dan kom ik bij de nettarieven, waar velen van u vragen over hebben gesteld. Onder anderen mevrouw Müller en de heer Klos vroegen wat het verschil tussen de landen is qua steun op het punt van de elektriciteitskosten en wat Nederland gaat doen om dat verschil te verkleinen. Hoeveel betalen vergelijkbare bedrijven in Nederland en bijvoorbeeld Duitsland? Er is ook gevraagd om duidelijkheid over de inzet van de staatssteunregels en om een brief. Conform de vorige week aangenomen motie van het lid Van den Berg uit het tweeminutendebat Milieuraad ga ik inderdaad voor 1 december een Kamerbrief sturen met de inventarisatie van die verschillen om aantoonbare Nederlandse achterstanden in compensatie ten opzichte van België, Duitsland en

Frankrijk in kaart te brengen. In die brief gaan we ook in op de bestedingsopties voor de middelen in de envelop elektriciteitskosten. We zijn voornemens om in het voorjaar van 2027 te beslissen over de besteding van deze middelen. We laten wat dat betreft echt geen ruimte onbenut.

De heer Jumelet vroeg in dezelfde context naar de nettarieven en de mogelijkheden voor Nyrstar: welke mogelijkheden zijn er daar? Snelheid is cruciaal. Welke mogelijkheden zijn er om de envelop naar voren te halen? We zijn uiteraard op de hoogte van de zorgen van Nyrstar en ook andere bedrijven over de hoge elektriciteitskosten. We zijn ook echt in gesprek met dit bedrijf, dat ook zelf aangeeft dat de vestiging in Budel misschien zijn efficiëntste vestiging is. Dan zou je eigenlijk dus ook niet willen dat dit door een verschil in kosten net buiten de boot valt. Het is dus een heel reëel probleem waar we met elkaar echt goed naar aan het kijken zijn. Het kabinet heeft natuurlijk middelen gereserveerd om die positie van het Nederlandse bedrijfsleven ten opzichte van de buurlanden te versterken, oplopend tot 1 miljard per jaar tot en met 2035. Met die envelop zijn we op dit moment echt nog heel concreet en heel hard aan het werk om te kijken of die naar voren gehaald kan worden, zoals de heer Bontenbal verzocht, ook weer tijdens de APB en toen we met elkaar spraken over het Iranpakket. Dat doen we ook om ervoor te zorgen dat datgene wat mogelijk is aan gerichte verlaging van de nettarieven daadwerkelijk bij die bedrijven terecht kan komen, weer in relatie tot de staatssteunkaders van de Europese Commissie. Ik heb daar toevallig gisteren ook nog met de Europees Commissaris over gesproken. We zijn echt heel erg aan het zoeken naar hoe we het geld bij de bedrijven krijgen die dat het hardst nodig hebben. We spreken in Brussel dus over een gerichte aanpassing van het voorstel en het bijbehorende staatssteunkader. Binnenkort zullen we de Kamer informeren over de bestedingsopties voor die envelop. Dit heeft echt onze volle aandacht, want we begrijpen heel goed waarom deze vragen ook hier vandaag gesteld worden.

Dan de vraag welke ruimte er is voor het spreiden van kosten van investeringen in het stroomnet, de amortisatie. Daar hebben we eerder met elkaar over gesproken. We zijn heel hard bezig met amortisatie voor het waterstofnetwerk, omdat we daar zien dat er in de toekomst een bepaalde businesscase is die er nu niet is. Door dat verschil in kosten en opbrengsten kun je opbrengsten naar voren halen. We hebben ook gekeken of amortisatie voor investeringen in stroomnetten mogelijk is. We hebben dit jaar nog navraag gedaan bij de Europese Commissie, maar die ruimte is er helaas niet, omdat investeringen nu al worden uitgesmeerd over de afschrijvingstermijn van het net, dus over ongeveer 30 tot 40 jaar. Als dat niet zo was, hadden we meer mogelijkheden gehad, maar we smeren het dus al uit. Het kan juridisch dus helaas niet. Wij zetten wel in op maatregelen om flexibel netgebruik te stimuleren, want daarmee zijn wel forse kostenbesparingen te realiseren. Dat is dus de manier waarop we toch heel erg proberen om die overalkosten van de netontwikkeling zo laag mogelijk te houden. We hebben dus wel gekeken naar verdere uitspreiding, maar voor het elektriciteitsnet behoort dat niet tot de mogelijkheden. Het zou heel fijn zijn geweest als dat wél zo was; dat deel ik echt met de leden die deze optie nog een keer op tafel hebben gelegd.

Wat de nettarieven zelf betreft zet de Europese Commissie ook in op verbetering van het efficiënte gebruik van netten om daarmee de kosten voor alle gebruikers te dempen. Als je een bedrijf extra wil steunen, moet je echt een uitzondering hebben in de staatssteunkaders. Als je zou willen besluiten om huishoudens extra te steunen, heb je daar niet die specifieke uitzondering voor nodig. Dat zou je dus kunnen doen, maar die

keuze heeft natuurlijk wel een financiële consequentie. Zoals we ook met elkaar hebben gewisseld in het debat over de energierekening van huishoudens is de vraag dan of je met een bepaald budget iedereen via de nettarieven een beetje korting gaat geven of dat je dat gericht inzet waar dat het hardst nodig is. Dat is eigenlijk de afweging die het kabinet heeft gemaakt: als we een bepaald budget hebben om iets te kunnen doen aan de energierekening van huishoudens, zetten we dat budget zo gericht mogelijk in en smeren we dat niet over iedereen uit, want dan zouden ook u en ik het krijgen. Ik denk dat wij het ook zonder die korting kunnen. Dan heb ik liever dat het naar de huishoudens gaat die het echt nodig hebben. Dat is dus vervolgens de afweging op nationaal niveau, want uiteindelijk moeten de kosten uit de lengte of uit de breedte komen. Dat is de afweging waar we hier voor staan.

Dan een vraag van mevrouw Van Oosterhout. De Commissie wil bij artikel 17 van de Energiebelastingrichtlijn een voorwaarde schrappen. Nu mogen energie-intensieve bedrijven belastingkorting krijgen als ze afspraken maken, maar die voorwaarde zou vervallen. De Commissie wil het de lidstaten makkelijker maken om een energiebelastingvrijstelling te hanteren voor elektriciteit bij energie-intensieve bedrijven door de voorwaarden van een milieu- of energie-efficiënt convenant te laten vallen. Nederland zal de Commissie vragen hoe de afweging is gemaakt tussen het belang van elektrificatie en het belang van besparing van energie via dergelijke convenanten en zal ook vragen welke invloed deze bepaling kan hebben op de verduurzaming en concurrentiepositie van bedrijven in verschillende lidstaten. Nederland kent een dergelijke vrijstelling niet. Het degressieve tarief en de verschillende sectorspecifieke vrijstellingen zorgen ervoor dat de belastingdruk wordt verlaagd, zodat rekening wordt gehouden met de internationale concurrentiepositie. Maar gezien de zorgen van mevrouw Van Oosterhout zullen we dus specifiek navraag doen naar die overwegingen van de Commissie.

Daarmee ga ik eigenlijk bijna vloeiend over naar industrie, waar een aantal vragen over zijn gesteld. Misschien wilt u hier gelegenheid geven voor interrupties, maar er komt dus nog een aantal specifieke vragen over de industrie. Ik laat het dus even aan u, voorzitter, hoe u de interrupties zou willen verdelen.

De voorzitter:

Het was toch één blokje? Industrie hoort hier toch nog bij?

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Ja. Het heeft zoveel met elkaar te maken dat ik dacht ...

De voorzitter:

Dan stel ik toch voor dat u dat eerst afmaakt. Dan geef ik daarna het woord voor een aantal interrupties.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Prima.

De voorzitter:

Gaat u verder.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

De heer Van den Berg vroeg hoe we ervoor zorgen dat dat hele kader wel leidt tot mogelijkheden voor de industrie om hier te vergroenen. Dat is eigenlijk de balans waarnaar we op zoek zijn. Je wil niet dat Nederlandse bedrijven het onnodig verliezen van de burens en je wil niet dat Europese bedrijven het onnodig verliezen van het buitenland, want daar schiet niemand wat mee op. Wij hebben in het coalitieakkoord dus ook afgesproken dat we beleid toetsen op effecten voor een gelijk speelveld en dat we de randvoorwaarden op orde brengen, zodat bedrijven kunnen verduurzamen. We hebben daarvoor in het coalitieakkoord onder andere het al door mij genoemde bedrag van 1 miljard afgesproken, evenals het afschaffen van de nationale CO₂-heffing, de envelop voor de elektriciteitskosten en ook het realiseren van CCS, zodat bedrijven die dat voor de korte termijn eigenlijk als enige route hebben om te kunnen verduurzamen, ook die mogelijkheid hebben. Zo creëren we zo veel mogelijk opties.

Dan vroeg mevrouw Müller naar de verduurzaming van de strategisch belangrijke raffinagecapaciteit. We zien inderdaad dat die raffinage niet alleen een transitie door moet maken, maar ook dat er een weerbaarheidsvraagstuk aan die raffinagecapaciteit vastzit. Daarom sturen we zeer binnenkort de raffinagevisie naar uw Kamer; die kunt u echt zeer binnenkort verwachten. Daar zijn ook de Nederlandse rol voor de Europese voorzieningszekerheid en de behoefte van Defensie bij betrokken. We pakken dit ook verder op. De visie is in die zin ook een start van gesprekken met onder andere Defensie, maar ook met de Commissie en andere lidstaten om te kijken of we hier verder in kunnen optrekken, want Nederland heeft een relatief grote raffinagesector. Als je die vergelijkt met die van andere landen, is die raffinagesector van belang voor Europa als geheel, niet alleen op dit moment, nog gerelateerd aan onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, maar ook om in de toekomst juist die duurzame raffinage te hebben en om ervoor te zorgen dat die bedrijven die transitie binnen Europa kunnen maken en ook gáán maken. Het is dus een sector waar het echt aankomt op de ombouw. Daar zijn natuurlijk ook kosten mee gemoeid. Dan is het heel belangrijk dat dit een onderdeel is van een goede Europese strategie voor die ombouw van de raffinagesector. Daarbij moet de winkel tijdens de verbouwing openblijven, want anders staat er vandaag of morgen iets stil. De voorzitter van de Europese Commissie heeft recent iets gezegd over zo'n Europese raffinagevisie. De minister-president zal aanstaande donderdag, dus morgen, in de Europese Raad vragen naar die Europese raffinagevisie, zodat we echt met elkaar een strategisch beleid kunnen gaan voeren voor de ombouw van deze belangrijke sector. Dat kan ik dus zeggen in antwoord op die vraag van mevrouw Müller. Daarbij gaat het zowel over nu als over de verduurzaming van deze hele sector.

Mevrouw Van Oosterhout had een aantal vragen over vraagcreatie. Dat is heel terecht, want daar moet veel gebeuren. Uiteindelijk gaat het niet alleen om de input van de industrie, maar ook om wat er met de output gebeurt en hoe we ervoor zorgen dat die ook meer gaat trekken. Zij vroeg naar concrete onderwerpen, waarbij Nederland ook een voortrekkersrol speelt in Europa. In de context van de Industrial Accelerator Act pleit Nederland voor hogere groene, koolstofarme productnormen. Dan hebben we het onder andere concreet over constructiestaal, bruggen en cement. Daarnaast is Nederland voorzitter van de Werkgroep Vraagcreatie in de Critical Chemicals Alliance. We hebben op 1 oktober samen met de Demand Creation Coalition ook nog een hele bijeenkomst gehouden over publiek-private samenwerking. Daarbij waren ook Europarlementariërs, bedrijven en de Commissie aanwezig omdat we met elkaar wel moeten zorgen voor die afzetmarkt voor groene producten. Daarvoor is ook weer de goede bescherming aan de

buitengrenzen belangrijk. Het zijn dus allemaal stukken van een puzzel die in elkaar moeten passen.

Voorzitter, dat waren de vragen die ik had over nettarieven en industrie.

De voorzitter:

Dank u wel voor deze eerste beantwoording. Ik stel voor dat we beginnen met een maximum van drie interrupties. Dat kunnen we eventueel nog uitbreiden naar een vierde, mocht daar behoefte aan zijn. Ik heb al een aantal handen gezien. Ik begin bij mevrouw Müller.

Mevrouw Müller (VVD):

Dank voor de beantwoording. In mijn optiek sprak de minister heel fijne en goede woorden over de raffinagesector en de strategische visie die daarbij moet komen. Ik ben echt blij dat zowel deze minister als de minister-president kijkt hoe we dat op Europees niveau zo verstandig mogelijk gaan doen voor nu én voor de toekomst. Heel fijn om dat te horen, maar mijn interruptie betreft een vraag die ik niet zelf heb gesteld, namelijk over de amortisatie. Ik begrijp het gewoon niet zo goed. De minister heeft bij de Europese Commissie gecheckt of het niet tóch kan. De Europese Commissie heeft geantwoord: nee, we doen het al voor 30 à 40 jaar. Dan denk ik: waarom zouden we het dan niet voor 40 of 50 jaar kunnen doen? Ik bemerk bij mezelf gewoon onbegrip hierover. Het zou mij een lief ding waard zijn als ik daar wat meer begrip bij zou kunnen krijgen.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Ik snap de vraag, want we zouden natuurlijk allemaal heel graag willen dat we die piek wat kunnen afvlakken. Je ziet immers dat we nu een aantal jaren eigenlijk hogere kosten hebben. Daarna neemt het ook weer wat af. Als we met elkaar het gevoel zouden hebben dat we het langer uit kunnen smeren, kunnen we de kosten van die transitie wat meer verdelen. Ik snap de vraag dus heel erg goed. Laat ik mevrouw Müller toezeggen dat we het onderzoek dat we daarnaar hebben gedaan nog een keer delen. Als er dan nog specifieke vragen voortkomen vanuit de creativiteit die we samen kunnen opbrengen om te kijken of dit toch nog wat verder kan worden uitgezocht, gaan we daar met elkaar naar kijken. Dat lijkt mij dus een goede stap. Volgens mij delen we de wens om te kijken wat we kunnen doen om de kosten nu gewoon behapbaar te houden en welke opties er wel of niet zijn. Laten we dus met u delen wat we daarin hebben onderzocht. Dan kunnen we vanaf daar verdergaan. Dit kunnen we toevoegen aan het verslag van de Energieraad.

De voorzitter:

Dat wordt toegevoegd aan het verslag van de Energieraad. Dan hebben we dat als termijn; heb ik dat goed begrepen van de minister?

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Ja, ik kon me zomaar voorstellen dat die vraag anders straks zou komen. Ik hoorde meteen wanneer we dat konden doen. Laten we dat dan dus meteen maar toezeggen.

De voorzitter:

Dank u wel. Ik dacht dat de heer Van den Berg ook een interruptie had, maar ik kan ook eerst naar de heer Jumelet gaan. Ja, dat doen we.

De heer **Jumelet** (CDA):

Even aanvullend op de vraag van mevrouw Müller over amortisatie, als het mag. Volgens mij hoorde ik de minister zeggen dat waterstof wél kan. Misschien kunt u dat daar ook in meenemen, want waarom wél bij waterstof en niet bij stroom, wat de termijnen betreft? Ik ben benieuwd hoe dat zich tot elkaar verhoudt. Ik had ook een opmerking richting de minister met betrekking tot mijn vraag over die envelop. Ik begrijp heel goed dat daar heel nadrukkelijk nog even naar moet worden gekeken, ook naar mogelijkheden om die envelop toe te passen, zeker ten aanzien van staatssteun. Ik heb op dit punt ook schriftelijke vragen gesteld. Misschien is de beantwoording dus al onderweg.

De **voorzitter**:

Uw vraag aan de minister.

De heer **Jumelet** (CDA):

Ik zou de minister heel graag willen vragen om ook op de hoogte te worden gehouden van de contacten met dit soort bedrijven, want ik denk dat het goed is om te zien waarmee zij bezig zijn, ook tegen de achtergrond van besluitvorming. Ik denk dat het goed is dat wij dan met elkaar ook een helpende hand reiken.

Minister **Van Veldhoven-van der Meer**:

Waterstof zullen we meenemen. Dat lijkt mij ook gewoon belangrijk, want uiteraard is dat een vraag die we allemaal hebben. We hebben het overigens ook voor waterstof nog niet honderd procent rond, maar daar wordt hard aan gewerkt. Ik snap de essentie van de vraag van de heer Jumelet over de envelop en contacten met bedrijven. Laten we bilateraal nog even met hem afstemmen wat er concreet verwacht wordt, want ik denk niet dat wij aparte Kamerbrieven gaan sturen over elk contact dat wij met een bedrijf hebben; dat lijkt mij ook niet het idee. Laten we dus nog even afstemmen wat de informatiebehoefte precies is, maar we delen de informatie natuurlijk graag, want volgens mij proberen we hier met elkaar hetzelfde te doen. Dat stem ik dus nog even af met de heer Jumelet.

De **voorzitter**:

Een vervolgvraag?

De heer **Jumelet** (CDA):

Nee, daar dank ik de minister voor. Vooral tegen de achtergrond van besluiten die bedrijven nemen, is het volgens mij goed om daar contact mee te hebben. Dat was mijn punt.

De **voorzitter**:

Dat zullen we niet meetellen als interruptie.

De heer **Van den Berg** (JA21):

Ik ga ook door op de vraag van mevrouw Müller over amortisatie, net zoals mijn buurman. "Amortisatie" is natuurlijk eigenlijk gewoon een duur woord voor het verdelen van de dure netwerkkosten. Is er weleens overwogen dat de netbeheerders die de investeringen voor verzwaring van het elektriciteitsnet doen, bijvoorbeeld door middel van een staatsgarantie een financiering aangaan voor die kosten? Zou de minister dat

ook niet kunnen overwegen? Dan kunnen zij die kosten op die manier over een langere tijd uitsmeren. Zeker met een staatsgarantie kunnen zij een aantrekkelijkere rente krijgen dan wanneer zij dat geld privaat zouden aantrekken. Daardoor kom je natuurlijk ook tot een gelijkmatigere systematiek. De risico-opslag van die lening kan dan weer terugvloeien naar de Staat en is positief voor het EMU-saldo.

De voorzitter:

Een korte reflectie van de minister.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

We zullen al dit soort creatieve gedachten, die ik serieus waardeer, meenemen in de brief, want het nadenken over de vraag welke verschillende instrumenten we kunnen hanteren in de zoektocht naar wat we nog kunnen doen aan die nettarieven, zie ik als een gezamenlijke zoektocht. Ik zal nu dus niet meteen reageren op dit soort gedachten en ideeën, want ik vind het belangrijk dat we daar even naar kijken en dat we goed uitzoeken of daar eventueel ... Misschien is het maar een deel van een oplossing voor een deel van de tarieven, maar laten we daar allemaal naar kijken. Daar gaan we dus bij u op terugkomen in de brief.

Mevrouw Van Oosterhout (PRO):

Ik zou graag nog even in willen gaan op de vraagcreatie. Het is natuurlijk heel goed dat Nederland een evenement organiseert. Ik denk ook dat er geen debat voorbijgaat waarin we het niet hebben over de Critical Chemicals Alliance, die natuurlijk heel belangrijk is. Maar ik kan nog steeds mijn vinger niet precies leggen op wat we op dit moment precies aan het bepleiten zijn in Europa. Het is wel een beetje nu of nooit, want nu is het moment waarop al die regelgeving wordt gemaakt. Zou de minister dus verder kunnen concretiseren wat nu precies onze inzet is, bijvoorbeeld in de RED, en wat er concreet uit die Critical Chemicals Alliance komt?

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Het zit natuurlijk in verschillende stukken regelgeving. Ik heb al aangegeven dat we in de Industrial Accelerator Act inzetten op constructiestaal, bruggen en cement. De Critical Chemicals Alliance is natuurlijk een werkgroep die werkt aan vraagcreatie. Uiteindelijk moeten de ideeën daarvoor weer ergens in de Europese regelgeving landen. De Critical Chemicals Alliance is dus niet zelf regelgeving, maar geeft input met als bedoeling dat die input vervolgens vertaald wordt in concrete vragen namens de industrie die dan weer in regelgeving kunnen gaan landen. Daar is dus nog een vertaalslag. De RED is natuurlijk ook weer net een ander kader, maar we kunnen hier ook schriftelijk nog op terugkomen en wat meer die concreetheid zoeken, want uiteindelijk willen we natuurlijk met elkaar dat het echt voor concrete bedrijven concrete markten oplevert. Dan moet het ook zo concreet zijn als een product op de markt komt. Dan heb je dus niks aan een soort "hoog over"; dan moet het concreet worden. Ik ben dus graag bereid om de Kamer ook schriftelijk nog wat meer details te geven over waar we die kansen zien, want die vraagcreatie is voor iedereen van belang. Het is natuurlijk wel zo dat als iets de Nederlandse inzet is, dat niet altijd betekent dat het ook Europese wetgeving wordt, maar we kunnen er heus nog wat meer over vertellen dat wij vooroplopen in het aanjagen van vraagcreatie.

De voorzitter:

Is dat iets wat we kunnen verwachten bij het verslag van de Energieraad of komt dat op

een andere termijn?

Minister **Van Veldhoven-van der Meer**:

Dat duurt ietsje langer, want het verslag van de Energieraad komt waarschijnlijk vrij snel, maar we moeten dat ergens binnen een maand of zo kunnen sturen. We moeten ook rekening houden met het feit dat het reces en de begrotingsbehandeling eraan komen, zodat we de taken voor mensen ook een beetje door de tijd heen kunnen verdelen.

De **voorzitter**:

Ja, natuurlijk.

Mevrouw **Van Oosterhout** (PRO):

Even hierop voortbordurend, niet als interruptie: zou de minister dan ook kunnen meenemen welke opties de Critical Chemicals Alliance dan precies bespreekt?

De **voorzitter**:

Misschien kan de minister daar nu al op ingaan. Ik kan me ook voorstellen dat we de toezegging in de tweede termijn met elkaar verder ophelderen.

Minister **Van Veldhoven-van der Meer**:

Ja, hoor, dat kunnen we meenemen.

De **voorzitter**:

Oké, dan bij dezen. Hartstikke fijn.

De heer **Klos** (D66):

Ik begrijp het antwoord van de minister over de netkosten: als je het voor iedereen een beetje verlaagt, komt het ook bij mensen terecht die dat niet per se nodig hebben. Ik heb echt wel sympathie voor dat principe, dat ik ook begrijp. Tegelijkertijd is het verlagen van die netkosten ook een belangrijk middel om elektriciteit aantrekkelijker te maken, zodat die verduurzaming en de elektrificatie daadwerkelijk gaan plaatsvinden, zodat we minder afhankelijk worden en zodat de rekening voor mensen weer verder omlaag kan en voorspelbaarder blijft. Kan de minister reflecteren op het dilemma dat je toch ook concreet die netkosten naar beneden wil brengen, juist voor het verduurzamingsvraagstuk?

Minister **Van Veldhoven-van der Meer**:

Ja, ik ga bijna helemaal met de heer Klos mee, op één punt na. De investeringen die we nu moeten doen, worden in grote mate ook bepaald door de piek in de vraag. Als je die piek in de vraag niet afschaaft, maak je de totale investeringen die je in het net moet doen juist groter. Wat wel helpt, is proberen die pieken eraf te schaven, zodat je meer kunt elektrificeren, maar ook juist in de daluren. Daar gaan die tijdsafhankelijke nettarieven bij helpen. Die tijdsafhankelijke nettarieven zijn dus een instrument dat helpt om toch handelingsperspectief te bieden voor lagere nettarieven zonder de investeringen in hun geheel hoger te laten stijgen vanwege die piekvraag, die dan ook stijgt.

De **voorzitter**:

Een tweede interruptie van de heer Klos.

De heer **Klos** (D66):

Graag, voorzitter. Dat snap ik ook heel goed, maar toch zit daar ook een beperking aan, want van de hele grote bult van investeringen die we zullen moeten doen, is datgene wat we met flexibiliteit kunnen oplossen en afschaven nog niet een begin van wat we uiteindelijk zullen moeten opbrengen. De netkosten blijven dus hoog en zullen verdeeld moeten worden. Flexibeler gaan werken is dus niet een silver bullet. We zullen het net uiteindelijk ook moeten gaan uitbreiden. Dan blijven die kosten dus over. Dan moet het aantrekkelijk blijven om te verduurzamen en zullen we die netkosten toch op de een of andere manier naar beneden moeten brengen, omdat zij een belangrijk onderdeel zijn van de elektriciteitsprijs. Wat kan het kabinet daaraan doen als het niet wil dat het ook terecht kan komen bij huishoudens die het prima kunnen betalen? Is er een vorm van differentiatie denkbaar waarmee de netkosten volgens de minister wel naar beneden kunnen?

Minister **Van Veldhoven-van der Meer**:

Twee dingen. Volgens mij delen de heer Klos en ik dat het helpt om die tijdsafhankelijke nettarieven te hebben, omdat zij helpen om de totale kosten te dempen. Hij heeft er ook helemaal gelijk in dat we nog steeds een hele investering moeten doen. Daarom zeg ik dat ook alle ideeën van belang zijn die we nog met elkaar zouden kunnen bedenken om te kijken of de uitrol van dat net, die gewoon hard nodig is, op de een of andere manier goedkoper kan. Ik denk dat dat een gezamenlijke zoektocht is. Bijvoorbeeld ook het dicht bij elkaar houden van vraag en aanbod helpt daarbij, want hoe meer gebruikers op een net ... Dat helpt dus allemaal. Dan is er nog de vraag welke knoppen er zijn om ervoor te zorgen dat die nettarieven betaalbaar blijven. Er is een absolute betaalbaarheid en een relatieve betaalbaarheid. De relatieve betaalbaarheid is het verschil tussen wat je betaalt als je gas blijft gebruiken en wat je betaalt als je naar elektriciteit gaat. Dat was een van de punten die de heer Klos noemde: je wil een stimulans voor elektrificatie hebben; dan heb je het over de relatieve betaalbaarheid van elektriciteit versus gas, maar aan de andere kant wil je dat verschil niet te groot maken, omdat niet iedereen morgen het handelingsperspectief heeft om van het gas af te gaan. Terwijl we daaraan werken, zit daar ook een zekere spanning in, want sommige huishoudens kunnen morgen nog niet overstappen. Dat is dus ook iets waar we rekening mee moeten houden. Vervolgens wil je er natuurlijk ook nog een prikkel voor efficiency in houden. We hebben volgens mij al toegezegd dat er een brief is of komt over de knoppen die er zijn, want je hebt een belastingvrije voet, de elektriciteitsbelasting en de gasbelasting. Dat zijn een soort knoppen waar je aan kunt draaien. Daarnaast heb je gerichte instrumenten, zoals het noodfonds, die er uiteindelijk voor kunnen zorgen dat je de mensen voor wie er echt een belemmering is, heel gericht kunt helpen. Dat kan dus zitten in de nettarieven zelf, in de elektriciteitsrekening zelf, of in de ondersteuning van het isoleren van de woning, waardoor de energie-efficiency van die huishoudens omhooggaat. In sommige landen kijkt men zelfs naar apparaten, omdat juist huishoudens die misschien niet al te veel te besteden hebben, soms met de goedkoopste, inefficiënte apparaten zitten, waardoor het energieverbruik van de functionaliteit uiteindelijk relatief hoog is. Er zitten dus veel elementen aan waar je naar zou kunnen kijken, ook buiten de nettarieven, om de energierekening in haar geheel voor de meest kwetsbare huishoudens behapbaar te maken.

De **voorzitter**:

Ik kijk nog één keer rond om te zien of er in dit blokje nog interrupties zijn. Dat is niet het geval. Dan kondig ik bij dezen aan dat ik, zoals eerder vermeld, helaas moet vertrekken.

Het voorzitterschap wordt overgenomen door de gewaardeerde collega Müller. Het is erg fijn dat zij dat wil doen. Ik stel voor dat de minister, terwijl wij die wissel doen, doorgaat met haar beantwoording in het tweede blokje, dat volgens mij gaat over de doelen van 2030.

Voorzitter: Müller

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Dat klopt, voorzitter. Ik zal dat blokje als eerste doen. De heer Van den Berg zei dat we lessen moeten leren in de energietransitie en vroeg hoe we de 90% concreet gaan bereiken, ook in samenhang. Het Europese klimaatdoel is 90% in 2040, maar de doelen alleen zijn niet genoeg; die moeten natuurlijk ingevuld worden met beleid. We proberen dat Europese kader zo veel mogelijk voor ons te laten werken, omdat dat een gelijk speelveld creëert voor onze bedrijven en omdat dat ook betekent dat we nationaal minder hoeven te doen. Daarnaast pleit Nederland dus voor een Europese uitvoeringsagenda die erop gericht is om knelpunten in de transitie te adresseren. Dat is onder andere mijn inzet voor het Grids Package en ook voor stikstofuitzonderingen, zodat het ook mogelijk wordt, ook voor Nederland, om dat te doen.

Mevrouw Müller zei dat elektrificatie nodig is waar dat technisch en economisch de beste oplossing is, maar dat elektrificatie voor Nederland misschien niet overal de beste oplossing is. Is er ruimte voor warmte en duurzame moleculen? Absoluut. Dat geldt ook voor de vraag over dat indicatieve elektrificatiedoel. De mix zal per land verschillend zijn. Als één elektrificatiedoel bindend zal zijn, zeg je eigenlijk dat elk land zoveel via directe elektrificatie moet doen. Natuurlijk zijn er ook nog warmte en moleculen. De exacte mix zal per land wat verschillen. Ook de definitie van wat de Commissie exact in die doelstelling vat, is nog niet helemaal helder. Voordat we een definitief standpunt bepalen over de hoogte van dat doel, zullen we dus eerst meer helderheid moeten hebben over die definitie: wat valt daar precies onder en wat valt daar niet onder? In de Nederlandse context van onder andere netcongestie, maar ook van onze ambities met een relatief grote energie-intensieve industrie, waarvoor het heel erg belangrijk is om ook die moleculenroute in te zetten waar die het meest efficiënt is, kan de mix weleens een andere mix zijn dan bijvoorbeeld in Luxemburg of in Denemarken, waar ze niet zo'n grote industrie hebben als wij. Die ruimte om per lidstaat tot het meest kosteneffectieve pad te komen, moet er dus wel zijn. Die doelstelling van 90% geldt voor ons allemaal. Ook geldt dat elektrificatie een hele belangrijke route is. Daarom is zo'n indicatief doel wel goed om ervoor te zorgen dat er voldoende tempo is, maar ook ruimte voor nationale verschillen. Dat is dus onze appreciatie. Over de hoogte van het doel, waar de heer Klos naar vroeg, kunnen we dus wat definitiever zijn zodra we die definitie hebben.

Mevrouw Müller vroeg nog naar eindproductnormering en de industriële RFNBO. Daar is eigenlijk een verbinding van de kortere en lange termijn. We moeten dat dus op gang krijgen, maar in the end zit je natuurlijk, als je eindproductnormering hebt, weer op die vraagcreatie en heb je dit soort instrumenten als de RFNBO minder nodig. Maar voor de korte termijn is dat wel de manier om het aan te jagen, en dan zal vervolgens een grote opschaling van de eindproductnormeringen een belangrijke rol moeten spelen. Dus wij maken ons in ieder geval hard voor werkbare doelen en dus die vraagcreatie voor hernieuwbare waterstof.

Voorzitter. Dat waren de post-2030-vragen en de post-2040-vragen die ik had. Ik heb er

ook nog een paar over gas, en overig.

De voorzitter:

Laten we eerst kijken of er naar aanleiding van dit blokje vragen zijn bij de leden. Tot nu toe niet. Meneer Van den Berg, kan ik voor nu even het voorzitterschap aan u overgeven? Want ik heb hier wel een vraag over.

Voorzitter: Van den Berg

De voorzitter:

Zeker, voorzitter. Ik geef dan nu graag het woord aan mevrouw Müller van de VVD-fractie voor een interruptie.

Mevrouw **Müller** (VVD):

Dank u wel. Het antwoord van de minister over de RFNBO vind ik een goed antwoord. Ik begrijp dat heel goed; uiteindelijk is het die vraagcreatie waar we op de lange termijn naartoe willen; dat is de juiste inzet. Ik vroeg haar ook dit. Die RFNBO-doelen worden nu op Europees niveau herijkt en kunnen dus ook wel naar beneden bijgesteld worden, maar dat weten we nu nog niet. Ik vroeg haar: wat is dan de impact daarop van het wetsvoorstel dat op dit moment bij ons ligt, terwijl hier op Europees vlak ook veel op gebeurt?

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Het wetsvoorstel dat er nu ligt, is eigenlijk een heel voorzichtig ingroeipad als je het vergelijkt met de hoogte van de doelen zoals die in Brussel waren weergegeven. Kijk, ook Brussel ziet duidelijk dat er een moleculenroute en een elektrificatieroute is. Het ingroeipad dat we nu hebben liggen, is dus zeer voorzichtig ten opzichte van de doelen zoals ze waren. Zelfs als er nog enige herijking zit in de verschillende vormen waarmee we de overgang naar die waterstofindustrie gaan maken, heb ik er geen twijfel over dat het voorstel zoals het er nu ligt, daarin zal passen.

Voorzitter: Müller

De voorzitter:

Dan vraag ik de minister of zij de vragen in het volgende blokje kan beantwoorden.

Ga uw gang, minister.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Dank u wel, voorzitter. Er zijn een aantal vragen gesteld over gas. Die gaan in belangrijke mate eigenlijk over de brief met de contouren van het strategisch gasbeleid die ik aan uw Kamer heb gestuurd; dat natuurlijk omdat we over de contouren uiteraard pas in Brussel de definitieve standpunten gaan innemen, wanneer wij met elkaar de koers hebben bepaald. Maar een aantal rode lijnen komen daar wel in uit, denk ik, waarvoor ik in uw Kamer ook wel brede steun heb gevoeld, bijvoorbeeld dat de rekening voor Nederland wel eerlijk moet zijn. Wij gaan dus ook niet voor het afschaffen van de Europese doelen, maar wel voor een aanpassing, zodat het eerlijker wordt. Dat soort lijnen heb ik eerder met u gewisseld.

Die vuldoelstelling is dus van belang. Mevrouw Müller en de heer Jumelet vroegen

daarnaar. Zij vroegen eigenlijk: hoe gaat Nederland dat gesprek aan met de collega's om ervoor te zorgen dat die rekening voor Nederland eerlijk wordt verdeeld? Ik heb tijdens de informele Raad in Ierland al met een aantal van de collega-ministers bilateraal daarover gesproken, om uit te leggen waarom dit voor Nederland een belangrijk onderwerp is. Ze waren zich niet allemaal bewust van het feit dat het voor ons zo uitpakt. Dat helpt dus ook wel om begrip te kweken voor waarom Nederland met bepaalde voorstellen wil komen. Het is belangrijk dat we in deze huidige geopolitieke context ook echt samenwerken om onze weerbaarheid te versterken, want uiteindelijk zijn we als Europa ook politiek weerbaarder als we goed samenwerken daarin. We hebben nu afgesproken om in eerste instantie in het pentalateraal overleg, waarin we het met andere landen hebben over gas, dit idee verder te gaan uitwerken en doorspreken. Vervolgens zal ik dit waarschijnlijk met een punt op de volgende Energieraad in de bredere Raad gaan bespreken. We proberen dat dus goed op te bouwen, om tot een echt gestructureerd gesprek te komen met een voorstel waarvoor we hopelijk al wat steun van andere landen kunnen meenemen. Ook het idee dat bijvoorbeeld kussengas als strategische opslag zou kunnen dienen, kunnen we daarbij meenemen. Dus wat dat betreft zijn er weer verschillende modaliteiten voor de vorm waarin we het doen. Het gaat erom dat je hier gezamenlijk, en niet als Nederland, Duitsland of Oostenrijk alleen, iets gaat doen, want het is eigenlijk duurder als we het allemaal apart gaan doen dan wanneer we gezamenlijk die weerbaarheid vormgeven. Maar nogmaals, we gaan eerst met elkaar de contouren van het gasbeleid bespreken, voordat we daar in Brussel definitief mijn voorstel doen.

De vraag, ook van mevrouw Müller en de heer Jumelet, over de opslagverplichting. Wij willen die Europese doelen vooral hervormen, want die blijven belangrijk om ervoor te zorgen dat we gezamenlijk invulling geven aan die gaszekerheid, nog even los van de strategische opslag. Per saldo is de inzet zo min mogelijk marktverstoring. We gaan het hier nog verder met elkaar over hebben, maar dat zijn eigenlijk de lijnen waarlangs we dit willen doen.

De heer Van den Berg zei: het aanbod van gas staat ook onder druk. Dat hebben we ook weleens met elkaar gewisseld, maar het is natuurlijk belangrijk dat er voldoende lng-importcapaciteit is. Gate is per 1 oktober overigens uitgebreid met 4 bcm extra per jaar, diverse verbindingen per pijplijn et cetera. Dus er is voldoende capaciteit, maar die Europese samenwerking is dan ook echt van belang. De gasmarkt in Europa werkt, en onze GTS zorgen ervoor dat het gas op de juiste kwaliteit wordt gebracht om te werken voor de export.

Mevrouw Müller en de heer Jumelet vroegen naar de Methaanverordening en met name het voorstel waar de Europese Commissie echt net vandaag mee is gekomen, namelijk om die een jaar uit te stellen. Zij vragen ook: wat is nou dat juridische verschil tussen uitstel van de importverplichting en de eerder aangekondigde terughoudendheid bij het opleggen van sancties? Om met dat laatste te beginnen: als de hele verordening of bepalingen in die verordening een jaar worden uitgesteld, dan gelden ze gewoon nog niet. Dat is natuurlijk een andere basis dan wanneer ze wel gelden maar je aan een toezichthouder moet vragen om niet te handhaven. Dat is eigenlijk de essentie van het verschil, van het uitstel. En dit is natuurlijk een hartstikke belangrijke verordening, want methaan is een twintig keer sterker broeikasgas dan CO₂. Het is dus ongelooflijk belangrijk dat de Commissie snel komt met een oplossing voor de problemen die er nog waren met deze verordening, namelijk de enorme verificatiemonitoring, waar we eerder

over hebben gesproken. Ik heb hierover met de Commissie gesproken. Die verwacht dat ze binnen het jaar die problemen kunnen oplossen. Nou, dan is er ook geen behoefte meer om het verder uit te stellen. Maar het moet natuurlijk wel een werkbare verordening zijn, ook voor de uitvoerders. Daarnaast zijn er nog een aantal hele specifieke Nederlandse punten. Ook daarvoor zijn we met de Commissie in gesprek. Het zou belangrijk zijn dat we ook daarvoor binnen dat jaar de oplossing met elkaar weten te vinden. Dit is dus een belangrijke verordening. We gaan ervoor dat die goed kan worden uitgevoerd.

Dat was het blokje gas. Ik heb nog een klein stapeltje met overige vragen.

De heer **Van den Berg** (JA21):

Ik hoor de minister zeggen dat we moeten komen tot afspraken hier in de Kamer over hoe we omgaan met bijvoorbeeld de strategische kussengasreserves, opdat we de kosten eerlijk kunnen verdelen. Nou, dat van die kostenverdeling ondersteun ik en we hebben er eerder ook een motie voor ingediend om te komen met zo'n verdeelsleutel. Maar het is natuurlijk wel belangrijk wat het kost om zo'n opslag aan te leggen. Heeft de minister daar een antwoord op? Wat kost zo'n kussengasreserve?

Minister **Van Veldhoven-van der Meer**:

In de brief met de contouren van het gasbeleid die ik heb gestuurd, hebben we ook een indicatie gegeven van wat de kosten zijn bij een bepaalde omvang van de reserve. Dat is natuurlijk een indicatie, want dit hangt natuurlijk een beetje af van hoe je het organiseert, maar hoe groter de reserve is die je wilt aanhouden, hoe hoger de kosten zijn. Ook dat zijn dan natuurlijk kosten die we weer ergens anders vandaan moeten halen, dus die moeten via een opslag op de energierekening worden teruggehaald of worden gehaald uit de algemene middelen. Het zijn wel flinke bedragen. Dus juist daarom kan het veel kosteneffectiever zijn om met Europa gezamenlijk te bekijken wat we willen hebben, dat dan iedereen een deel van de kosten daarvoor draagt en dat het, als er naar de berekening van het Nederlandse deel gekeken wordt, dan niet afhankelijk is van de opslagcapaciteit die wij toevallig hebben, maar het ook is gebaseerd op ons daadwerkelijke nationale gebruik, waarmee we dus ook minder gaan betalen als we dat gebruik verminderen. Zo zitten er een aantal elementen in die de rekening voor Nederland mede gaan bepalen. Het begint natuurlijk ook bij onze eigen ambitie. Daarover ga ik graag met u in gesprek bij de contouren van het strategisch gasbeleid.

De heer **Van den Berg** (JA21):

Dank, maar zoals het is voorgesteld in de brief over het strategisch gasbeleid gaat het natuurlijk om het opnieuw aanleggen van een strategische voorraad; dus dat we ergens in dit land nog geen gasbel moeten gaan plaatsen en die vervolgens gaan vullen met gas van de markt, dat op dit moment ontzettend duur is. Maar mijn vraag ging echt over het kussengas, net zoals die van de heer Jumelet. Het gaat specifiek daarom, dus de strategische opslag die we zouden kunnen aanleggen in bijvoorbeeld Norg en Grijpskerk. Dus wel het kussengas, en daarvan zouden we de kosten moeten weten. Heeft de minister dat paraat voor de onderhandelingen in Europa?

Minister **Van Veldhoven-van der Meer**:

Ja, maar het is wel heel belangrijk om ons te realiseren dat door de huidige eigenaren van dat soort opslagen dat kussengas wel degelijk wordt gezien als winbaar gas. Zij zien dat dus ook gewoon als gas dat anders op de wereldmarkt tegen de vigerende prijs

verkocht zou kunnen worden na het moment van winning. Het verschil dat de heer Van den Berg suggereert tussen het aankopen en opslaan van gas versus het winnen van kussengas is niet zo groot als de heer Van den Berg zou hebben gehoopt. Nogmaals, in de discussie die we met elkaar gaan hebben over de contouren van strategisch gasbeleid kunnen we hier verder op ingaan. Het is dus niet gratis om het kussengas als "strategische reserve" te bestempelen. Dat is eigenlijk mijn samenvatting hiervan. We hebben in de brief over strategisch gasbeleid al wat contouren geschetst. Mochten daar nog specifieke vragen over zijn, dan zal ik ervoor zorgen dat we voor dat debat dat we met elkaar hebben — ik hoop dat dat snel plaatsvindt — daar eventueel nog meer over kunnen zeggen. Natuurlijk zijn er wel verschillende modellen. Daarom zijn de kosten in die brief een inschatting. We zullen met elkaar vast proberen te komen tot de laagste nationale kosten, want daar hebben we allemaal belang bij.

De voorzitter:

Helemaal goed. Volgens mij hebben we het commissiedebat Leveringszekerheid, waar deze brief op geagendeerd staat, op 3 december, of ergens in december. Ik kijk de griffie even aan. We hebben ook een plenair debat waarin we dit verder zullen bespreken, dus we komen hier ongetwijfeld nog op terug. Ik kijk naar de anderen. De heer Jumelet had ook nog een opmerking.

De heer Jumelet (CDA):

Eigenlijk is het onderwerp net al door de heer Van den Berg genoemd. Dit geeft mij misschien wel de gelegenheid om even te zeggen dat we inderdaad tegen een motie hebben gestemd waarin het gaat over het noodwinningsplan voor kussengas uit Norg, maar voor een motie hebben gestemd waarin het gaat over de Europese verdeling van de kosten van de kussengasreserves. Het is dus iets anders, maar dat maakt niet uit. Ik denk dat het goed is dat we dit punt hebben geagendeerd. Ik heb het antwoord net eigenlijk al gehoord van de minister. Dank u wel.

De voorzitter:

Oké. De overige leden hebben geen vragen. Kan ik de heer Van den Berg vragen om nog even het voorzitterschap over te nemen?

Voorzitter: Van den Berg

De voorzitter:

Dat mag zeker. Mevrouw Müller heeft een interruptie.

Mevrouw Müller (VVD):

Ik weet vrij zeker dat ik een interruptie had over de Methaanverordening. Ik wist niet dat de Europese Commissie vandaag is gekomen met dat voorstel. Ik zou daarbij voor de zekerheid nog wel willen weten: is dat dan ook een voorstel dat Nederland gaat steunen? Wellicht is het ook verstandig dat er, nadat dat voorstel echt is gedaan, voor al die partijen die nu gas en olie moeten inkopen wel duidelijkheid is over het regime: gaan we het één jaar uitstellen en blijft die drie jaar voor het boetesysteem dan ook nog bestaan? Die duidelijkheid moet goedkomen voor bedrijven in Nederland, maar ook natuurlijk ook Europawijd.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

We verwelkomen dat de Commissie met een oplossing komt, want we hadden zelf ook

nog een aantal problemen. We verwelkomen ook dat ze tegelijkertijd zeggen: dit is een belangrijke verordening en we gaan die niet heropenen. Volgens mij geeft dat duidelijkheid op twee fronten. Omdat het min of meer vlak voor het debat naar buiten is gekomen, zijn we het voorstel nog verder aan het bestuderen. We vinden het positief dat de Commissie met een voorstel komt. Mevrouw Müller maakte ook een punt over heldere communicatie. Het ging over wat het dan precies voor wie betekent en wat het betekent voor die drie jaar. Dat is ook een van de vragen die ik zelf nog heb. Als we daar na nadere bestudering van het voorstel nog vragen over hebben, dan zullen we die zeker stellen aan de Commissie in de Raad.

De voorzitter:

Ik mag het voorzitterschap weer teruggeven. Alstublieft.

Voorzitter: Müller

De voorzitter:

Dank u wel. Dan gaan we over naar het laatste blokje, namelijk overige vragen van de Kamer.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Dank u wel, voorzitter. Tegen de heer Jumelet zeg ik: soms kan het met een motie zo zijn dat één woordje er net zo in staat dat je 'm dan helaas moet ontraden, terwijl je anders had kunnen voorstemmen. Het zit soms dicht bij elkaar. Een dubbeltje op zijn kant kennen we allemaal.

De heer Jumelet had nog een vraag over het schrappen van het maximum invoedingstarief in Brussel. Dat staat niet in de voorstellen van het Grids Package of het voorstel voor de netwerktarieven, dus het is geen onderdeel van de lopende onderhandelingen. Het lijkt erop dat het Commissie het maximum invoedingstarief eenzijdig wil schrappen. Onze inschatting is dat dat geen impact zal hebben op het tarief zoals de ACM dat hoopt vast te stellen, maar dat is op dit moment onze eerste inschatting daarvan.

De heer Klos en mevrouw Van Oosterhout vroegen naar de unanimiteit van de Europese hervorming van de energiebelastingen. Daar kom ik zo op terug. Er werd gevraagd naar concrete voorbeelden van fossiele subsidies die we willen afschaffen, of dat dan in de ETD moet en wat dan de kans van slagen is. Ik denk dat ook hier gewoon twee kanten aan de medaille zitten. Er zijn tal van fiscale maatregelen waarover met unanimiteit is besloten. Soms gebeurt dat ook. Tegelijkertijd heeft Nederland niet voor niets de algemene lijn dat we heel graag willen dat belastingmaatregelen een nationale competentie blijven. In dit geval zou het misschien kunnen gaan om een maatregel waarvan de heer Klos en mevrouw Van Oosterhout zeggen: het is fijn als Europa zou vastleggen dat gas duurder moet zijn dan elektriciteit. Maar wat nou als er een volgend voorstel komt om de btw of de autobelastingen heel erg te veranderen en als dat dan ook met QMV wordt aangenomen? In zijn algemeenheid vindt de Nederlandse overheid dus dat de lidstaten fiscale maatregelen in eigen hand moeten houden omdat zij heel vergaande consequenties kunnen hebben voor een heel bouwwerk van fiscaliteit. Dat is dus niet specifiek gericht op deze maatregelen; dat is gewoon een generieke lijn. Het is ook niet zo dat het altijd onmogelijk is om iets met unanimiteit aangenomen te krijgen. Het is wel moeilijker; daar heeft u groot gelijk in, maar aan de andere kant is het met

sommige maatregelen soms zelfs in de context van QMV al zo lastig dat het niet altijd lukt. Dit zijn gewoon onderwerpen die soms heel controversieel zijn, maar u heeft er gelijk in dat het niet bijdraagt aan de snelle haalbaarheid als er met unanimiteit besloten moet worden. Die complexiteit zien we ook allemaal. Inhoudelijk heeft Nederland altijd ingezet op een ambitieuze herziening, maar dat is wel lastig.

Mevrouw Van Oosterhout vroeg nog naar de fossiele subsidies: welke dingen wil Nederland concreet in Europees verband afschaffen? Ten eerste heb ik de Europese Commissie ook tijdens de afgelopen Milieuraad de suggestie gedaan om er eens over na te denken of Europa als geheel met een afbouwpad zou kunnen komen voor fossiele brandstoffen, zoals wij, Duitsland en Frankrijk inmiddels hebben gedaan in de context van Santa Marta. De Commissie denkt daarover na.

Wat heel concrete subsidies betreft heeft Nederland zich in het kader van de ETD-onderhandelingen ingezet voor het schrappen van fiscale maatregelen in EU-verband, zoals het onder de richtlijn brengen van mineralogische procedés, het schrappen van de verplichte vrijstelling van brandstoffen voor de zeevaart en het schrappen van de verplichte vrijstelling voor kerosine voor luchtvaart binnen de EU. Dat kan dus alleen met unanimiteit; dat kan alleen als je het met alle landen doet, want dan kan het ook zonder negatieve effecten voor de Nederlandse bedrijven. Een aantal van deze vrijstellingen is vastgelegd in de Richtlijn Energiebelastingen, de ETD. Die kan dus alleen met unanimiteit worden aangepast. Dat is wat wij hier concreet als Nederland aan proberen te doen, mits dat in Europees verband kan, maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat dat soms inderdaad lastig is.

De heer Klos vroeg hoe het in de Milieuraad ging. U krijgt daar uiteraard nog een mooi verslag van, maar Nederland heeft zich ingezet voor een ambitieus ETS-pakket, omdat het ETS ervoor zorgt dat de grote trekpaarden in Europa gelijk behandeld worden. Dat is goed voor het Nederlandse bedrijfsleven en voor Europa, omdat we dan op de meest efficiënte manier zorgen dat die emissies omlaag worden gebracht. Een forse groep landen steunt de intentie ten aanzien van de conditionaliteiten, maar heeft wel vragen over hoe de conditionaliteit vorm wordt gegeven, want je wil de bedrijven die vanwege hun internationale positie recht hebben op die gratis rechten niet voor uitvoeringsproblemen stellen, bijvoorbeeld netcongestie of liquiditeit. De Commissie heeft dus ook aangegeven dat zij goed gaat kijken hoe zij dit vorm gaat geven. Daar gingen de vragen van de andere lidstaten die over de conditionaliteit begonnen eigenlijk ook over. Ik zal daar nog uitgebreid over terugkoppelen, maar we zetten in op een ambitieus reductiepad en op die manier op een level playing field voor een voortvarende implementatie.

De heer Van den Berg vroeg: wat als we naar de COP gaan? "Het is jammer dat we via deze weg moeten horen dat er geen parlementaire delegatie meegaat." Maar ik ga daarheen.

"Kunnen we van elkaar leren en onder andere ook van netcongestie?" Ja, absoluut. Dat is onder andere waarom zo'n gesprek als dat in de coalitie met de landen van Santa Marta ... De landen die daar nu al deel van uitmaken, zijn overigens verantwoordelijk voor ongeveer 30% van de wereldwijde CO₂-uitstoot en ook van de wereldwijde productie. Dus dat is echt een heel interessante groep. Het is juist ook heel belangrijk om bij elkaar te komen en van elkaar te leren, van de successen maar ook van de

failures. Soms leer je van een fout die een ander land heeft gemaakt meer dan van een succesvolle regeling die misschien in jouw context te kopiëren is. Daardoor is het dan eigenlijk te laat in de hele transitie om flink te investeren in netcapaciteit, waardoor je dan met netcongestie zit. Dat is dan een aanloopfout, zou je kunnen zeggen. Tegelijkertijd maken alle manieren die wij nu aan het ontwikkelen zijn vanuit die schaarste om heel efficiënt met dat net om te gaan, dat je de kosten per gebruiker weer kunt verlagen. Dus zo kan soms uit noodzaak ook weer iets moois geboren worden. Onze groepscontracten, de energiehubs en al dat soort maatregelen voor het afschaven van de pieken kunnen dan ook weer lessen zijn waarmee andere landen hun voordeel kunnen doen. En dat is iets wat de elektrificatie in dat soort landen kan helpen.

Wij leren ook van andere landen. In het VK zijn ze bijvoorbeeld al ver met slimme apparaten en flexibiliteit bij kleinverbruikers. En daar halen wij dan weer onze inspiratie uit. Dus zo kunnen we van elkaar leren.

Voorzitter. Dat was de laatste vraag die ik in mijn mapje had zitten.

De voorzitter:

Ik kijk naar de leden en ik zie dat mevrouw Van Oosterhout een interruptie heeft.

Mevrouw **Van Oosterhout** (PRO):

Ik zou graag nog even door willen gaan over de elektriciteitsbelasting. De minister zegt dat Nederland graag zelf over de eigen fiscale maatregelen wil gaan. Daar kan ik me nog iets bij voorstellen, maar het gaat hier niet om een fiscale maatregel. Het gaat om een principe. Nederland zou ook kunnen zeggen: dank aan de Europese Commissie voor het creatieve denken. Het is immers iets wat al heel lang speelt en ook iets waar juist een creatieve oplossing voor is gevonden. Waarom neemt Nederland deze creatieve oplossing van de Europese Commissie dan niet over? Waarom omarmt Nederland het niet, want het gaat niet om een fiscale maatregel, maar om een principe?

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

We hebben ingezet op een ambitieuze herziening, maar als je zo'n principe vertaalt in een bindende guidance voor alle lidstaten, wordt het toch weer een fiscale maatregel. Dus dat is eigenlijk een beetje waar de spanning zit. Overigens, als het niet Europabreed wordt aangenomen, kunnen we er natuurlijk altijd zelf voor kiezen. Het is dus ook niet zo dat het niet hebben van die Europese verplichting ons ervan weerhoudt om zelf te zeggen: dit is de verhouding die wij willen om die prikkel tot elektrificatie aantrekkelijk genoeg te maken. Dat is dat relatieve kostenaspect, waar ik het net met de heer Klos over had. Dat zijn gelukkig keuzes die we zelf kunnen maken, ook als Europa dat principe, waarover wij als onderdeel van die ambitieuze herziening hebben gesproken, niet zou vertalen in een Europese maatregel die unanieme steun krijgt van de lidstaten.

De voorzitter:

In principe hadden we drie interrupties afgesproken en u bent daar nu doorheen. Oké, ik hoor van de griffier dat het zover nog niet is! U mag op voor uw derde interruptie, mevrouw Van Oosterhout.

Mevrouw **Van Oosterhout** (PRO):

Ik ben blij te horen dat de minister gelijk aan de slag is gegaan met mijn motie over het

Europese afbouwpad. Ook fijn om te horen dat de minister een aantal concrete fossiele subsidies noemt. Maar mijn vervolgvraag is dan natuurlijk of de minister ook in Europa gaat pleiten voor een bindend afbouwpad voor die fossiele subsidies.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Als het lukt om een afbouwpad voor bepaalde subsidies in te regelen, dan wordt dat het afbouwpad. Ik heb de Europese Commissie gevraagd om een afbouwplan te maken en dat is natuurlijk wat Santa Marta eigenlijk van alle landen vraagt. Het is ook iets waar we landen bij ondersteunen. Een aantal landen heeft daar nu ook al het initiatief toe genomen. Sommige doen dat met een heel concrete einddatum en andere richten het net wat anders in. Ik heb de Commissie een suggestie gedaan en ik wacht nu eerst even op waar zij mee terugkomen. Maar uiteindelijk legt Europa ook heel veel incentives neer in richtlijnen en dergelijke om ervoor te zorgen dat dat afbouwpad gehaald wordt. En dat is natuurlijk uiteindelijk wat we met elkaar proberen te bereiken. Het was inderdaad een suggestie van mevrouw Van Oosterhout. En we zijn daar meteen mee aan de slag gegaan.

De heer Klos (D66):

Het is fijn om te merken dat er ook zeldzame momenten zijn dat de minister en ik het niet met elkaar eens zijn. Vandaag is zo'n dag. Op de dag van de verjaardag van D66 zou ik zeggen: de democratie zouden we best wat meer kunnen omarmen, ook als die Europees is. Je krijgt dan inderdaad soms wel en soms niet je zin, maar je hebt dan wel de schaal om het klimaatprobleem aan te pakken. Ik zou het kabinet willen aansporen om daar niet zo bang voor te zijn. Maar nu wij dan toch nationale ruimte hebben en we ook heel blij zijn dat we dus zelf dat beleid kunnen maken: ligt die optie dan ook op tafel wat betreft het kabinet? Gaan we zelf nationaal de belasting op elektriciteit ten opzichte van die op gas flink verlagen? Want in Nederland is de belasting op elektriciteit nog steeds veel hoger dan op gas.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Kroonjuwelen, dualiteit: ik zou er heel wat over kunnen zeggen!

De vraag of dat op tafel ligt. Dat hangt natuurlijk ook af van de vraag of de collega van de heer Klos dat in alle dualiteit op tafel heeft gelegd bij de bespreking van het Belastingplan. Zo ja, is er dan ook een dekking en kan die dekking op een meerderheid rekenen? Ik geef dat graag ter overweging mee aan de heer Klos.

De heer Klos (D66):

Ik proef bereidheid. Dank.

De voorzitter:

Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de termijn van de minister, ware het niet dat de heer Van den Berg het antwoord op een vraag heeft gemist. De heer Van den Berg.

De heer Van den Berg (JA21):

Voorzitter, ik houd me aan de drie interrupties, hoor.

Ik had in mijn bijdrage een vraag gesteld over de vulverplichting. De minister wil die aanpassen en in dat verband heb ik een specifieke vraag gesteld over de gasopslagen

in Norg en Grijskerk. Daar slaan wij pseudo-Groningengas op, maar hoe uitwisselbaar is dat op het Europese netwerk? Kortom, is het van toepassing op ons dat wij voor Europa vullen?

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

We moeten het zo zien: als we zelf meer van dat gas gebruiken, is er ander gas, gas dat we via de boten laten komen et cetera et cetera. Want het gas dat in die opslagen zit, is natuurlijk niet al het gas dat we in Nederland gebruiken. Dat wordt dan geëxporteerd naar de andere landen. De Europese markt is in die zin dus gewoon ... En ook het Nederlandse gebruik, buiten hetgeen we benutten uit die gasopslagen ... Dan hoeft er gewoon minder door de stikstofinstallaties, zeg maar, die van hoog- naar laagcalorisch gas gaan. Ik heb het in twee zinnen proberen te beantwoorden, maar ik kan me voorstellen dat het voor de heer Van den Berg nog een beetje te weinig cryptisch was. Maar dit is het wat uitgebreidere antwoord daarop.

De voorzitter:

Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de beantwoording van de minister in eerste termijn. Ik denk dat we gelijk over kunnen gaan naar de tweede termijn. Ik begin bij de heer Van den Berg.

De heer Van den Berg (JA21):

Voorzitter, daar had ik niet op geanticipeerd. Deze voorzitter was namelijk eerder de eerste spreker. Maar ik trap af, voorzitter.

Allereerst dank voor de beantwoording. Ik zou toch weleens graag met de minister willen verkennen hoe wij naar die financieringsopties voor de netwerkversterking kunnen gaan kijken. Ik stip daar nog wel iets bij aan. Ik ben net nog even door de afschrijvingstermijnen van de netwerkinvesteringen heen gelopen, waar de ACM een nieuwe richtlijn voor heeft opgesteld. Je ziet dan echt wel een fors verschil tussen investeringen op land, dus de netwerkkabels voor de 380 kV-verbindingen, ten opzichte van de investeringen op zee. Op zee is er een langere afschrijvingstermijn en een levensduur van zo'n 25 jaar ten opzichte van 50 jaar op land. Hoe verhoudt zich dat dan tot bijvoorbeeld de investeringen in wind op zee?

Uiteindelijk is het natuurlijk gewoon belangrijk in te zien dat hoe meer wij in het netwerk moeten investeren, zij het met wind, zon of kernenergie, des te hoger de kosten zijn. Kunnen we ook daarnaar kijken? Wat kunnen we nou aan elektriciteit met elkaar transporteren, gekoppeld aan de energiebron die aan de voorkant natuurlijk getransporteerd moet worden? Ik heb het even ad hoc proberen samen te vatten.

Tot slot. Ik hoor het verhaal van de minister over de kussengasreserves. Dat kost inderdaad geld en hoeveel het zal opleveren, zal uiteindelijk de markt bepalen wanneer we het eruit halen.

De voorzitter:

Kunt u tot een afronding komen?

De heer Van den Berg (JA21):

Ja, voorzitter. Kan de minister in ieder geval uitzoeken wat dat zou kunnen zijn voor die kussengasreserves, zodat we ook met een bod naar Europa kunnen?

De **voorzitter**:

Dan kijk ik naar de heer Jumelet.

De heer **Jumelet** (CDA):

Voorzitter. Ik spreek mijn dank uit aan de minister voor de beantwoording in eerste termijn. Ik denk dat het goed is om haar wederom succes te wensen met de vergadering die gehouden gaat worden.

Ik wil nu alleen nog even terugkomen op het laatste stukje van mijn bijdrage in eerste termijn over de mogelijke invoering van een invoeringstarief. Ik maakte het punt dat er een bericht is om dat te schrappen. Ik heb het even opgezocht en dat bericht kreeg ik van Energie-Nederland. Dan is duidelijk waar het vandaan komt. Energie-Nederland zegt dat je eigenlijk in zou moeten inzetten op een geharmoniseerd tariefstelsel in Europa om het gelijke speelveld tussen lidstaten te verbeteren. Misschien kan de minister op dat punt nog reageren?

Verder nogmaals dank voor de beantwoording. En succes!

De **voorzitter**:

Mevrouw Van Oosterhout.

Mevrouw **Van Oosterhout** (PRO):

Dank, voorzitter. Ik zou graag een tweeminutendebat willen aanvragen.

Ik ben blij om van de minister te horen dat zij meer duidelijkheid gaat geven over vraagcreatie. We hebben het er heel vaak over, maar zoals ik eerder al zei, mis ik nog echte concrete invulling. Het moet wel ergens landen en ook snel, want dit is wel het moment daarvoor.

De elektriciteitsbelasting. Ik moedig de minister toch echt aan om mee te gaan met het voorstel van de Commissie om dit via de Elektriciteitsverordening te regelen om te voorkomen dat het strandt in die heel ingewikkelde onderhandelingen over de Europese belastingrichtlijn.

Fijn dat de minister in Europa heeft gepleit voor het afbouwplan voor fossiele energie, maar het is nu ook tijd dat er een plan komt voor de concrete afbouw van fossiele subsidies.

Tot slot. Ik kijk uit naar de opheldering van de minister over de amortisatie van de nettarieven, want wellicht zijn er nog andere opties om de nettarieven voor huishoudens te dempen.

Dank.

De **voorzitter**:

De heer Klos.

De heer **Klos** (D66):

Voorzitter. Dank voor de beantwoording. In bijna alle punten herken ik me helemaal.

Natuurlijk bezijden dat ene punt!

Ik zou het kabinet ook willen vragen om toch mee te gaan in de oplossing die de Europese Commissie voorstelt. We hebben het aan deze tafel vaak over wat andere lidstaten allemaal net als Nederland zouden moeten doen en dit is nu precies de weg om dat te realiseren. Dus heel graag.

Mijn laatste vraag in tweede termijn. Parallel aan de Energieraad lopen er intensieve onderhandelingen over het nieuwe Meerjarig Financieel Kader, de Europese meerjarenbegroting. Dat biedt een kans om voorwaarden te stellen die ervoor zorgen dat elektriciteit makkelijker door Europa kan vloeien. Ik wil concreet horen of de minister bereid is de Commissie te vragen in de nationale plannen, die nu worden uitgewerkt, ook een onderdeel op te nemen dat de lidstaten oplegt interconnectoren te bouwen of in ieder geval toe te staan dat die worden gebouwd, zodat wij elektriciteit makkelijker door Europa kunnen laten vloeien. Ik bedoel hiermee: Frankrijk krijgt landbouwgeld, maar alleen als het toestaat dat Europa beter met elkaar verbonden wordt.

De voorzitter:

Dank u wel. Meneer Van den Berg, kunt u het voorzitterschap even overnemen?

Voorzitter: Van den Berg

Mevrouw **Müller** (VVD):

Ook namens mij dank aan de minister voor alle antwoorden. Op een heel aantal dingen zijn de minister en ik echt nader tot elkaar gekomen. Ik ben erg blij met haar inzet en met de inzet van de minister-president bij de raffinagevisie op Europees niveau. Ik kan haar verder complimenteren met de inzet op de Methaanverordening.

We gaan echt nog verder met elkaar spreken over de gasopslagen en IKC. Hoe vergelijkt dat zich met de situatie in Duitsland en België? Ik kijk dan ook zeker uit naar de uitwerking, die nog naar ons toe komt.

Ik steun de opstelling van de minister bij de energiebelasting heel erg. In de Kamer schrokken we tijdens het debat nogal dat er niets meer gewijzigd kon worden aan de gasbelasting, omdat die ergens op Europees niveau geregeld was. We schrokken daar in de Kamer toch wel een beetje van en als je dan dit ook op deze manier ... Nou, mevrouw Van Oosterhout en de heer Klos niet, maar de rest van de Kamer wel! We moeten uitkijken wat we allemaal op Europees niveau willen doen op fiscale belastingen, want het is juist heel goed dat we het als lidstaat zelf kunnen invullen.

Tot slot heel kort over ETS. Ik hoop echt dat de minister zich op Europees niveau ervoor gaat inzetten dat de conditionaliteit op vrije rechten niet gaat betekenen dat bedrijven die om geen enkele reden niet aan die randvoorwaarde voldoen, omdat wij hier de netcongestie en de infrastructuur niet op orde hebben ... Dát mag nooit een reden zijn dat die bedrijven die vrije rechten niet meer krijgen en daarmee hun marktbescherming verliezen. Dat wil ik toch nog aan de minister meegeven.

Voorzitter: Müller

De voorzitter:

Ik kijk naar de minister. Heeft zij een paar minuten nodig? Dat is niet het geval. Zij kan de laatste vragen gelijk beantwoorden.

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Dank u wel, voorzitter.

De heer Van den Berg. Dank voor zijn inbreng in tweede termijn. Hij maakte een punt over de eventuele verschillen tussen wind op land versus wind op zee. Ook dat kunnen we meenemen in de brief waarin we dingen nog eens tegenover elkaar zetten. Het is echt een gezamenlijke zoektocht. Laten we daarom met elkaar testen of de aannames kloppen en of er toch nog ruimte is om de kosten wat gelijkmatiger te spreiden. Het zou mij een lief ding waard zijn. De kosten gaan natuurlijk niet weg, zeg ik al wel als waarschuwing. Maar als we iets kunnen doen, kan dat altijd helpen.

De heer Van den Berg vroeg naar de kussengasreserves. "Als we een bod naar Brussel sturen, moeten we wel een beeld hebben van de kosten." Nogmaals, in het gesprek dat we met elkaar gaan hebben over de contouren van het gasdebat, kunnen we dat uitzoeken. Er spelen ook technische en juridische punten een rol. Laten we met het oog daarop het debat daar verder met elkaar voeren. Maar als we naar Brussel gaan, moeten we inderdaad wel weten wat we zelf in de aanbieding hebben. En dat is eigenlijk de oproep van de heer Van den Berg. Dus absoluut. Voorlopig zijn we nog niet op dat punt, maar dat laat onverlet dat we het gesprek over de vraag hoe we de Europese weerbaarheid gezamenlijk naar een hoger niveau kunnen tillen met een eerlijke rekening voor Nederland, goed moeten voorbereiden. Dat kunnen we volgens mij in de tussentijd goed doen.

De heer Van den Berg (JA21):

Inderdaad, dat is de insteek. De minister en ik snappen elkaar volledig, merk ik. Wind op zee. Ik keek even naar de raming van 2023. Toen werd een getransporteerd kilowattuur nog berekend op €0,038. Nu gaan we echter eerder naar €0,06 voor wind op zee. Motiveert dat de minister om te zeggen: elektriciteit op land produceren, vanuit welke bron dan ook, zou een veel betere optie zijn om de kosten te dempen?

Minister Van Veldhoven-van der Meer:

Volgens mij gaat dit een beetje buiten de orde van de vergadering van vandaag, maar we krijgen vast genoeg gelegenheden om dit met elkaar te wisselen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan het gesprek binnenkort over het NPE, want dat lijkt me hiervoor meer geschikt. Laten we dan met elkaar dieper op de systeemvragen ingaan, want het is ook niet allemaal inwisselbaar. Laten we het dus daar bespreken.

Voorzitter. De heer Jumelet vroeg naar het schrappen van het maximum en het geharmoniseerde ... Hij zegt "geharmoniseerd stelsel" en "het zou fijn zijn om ..." De ACM gaat natuurlijk over het invoertarief en het ACM heeft al wel aangegeven dat wij in ieder geval naar Duitsland kijken. Ook voor Nederland is de concurrentie en de verhouding van een eventueel invoertarief in relatie tot de ons omringende landen ... Nog belangrijker is bijvoorbeeld de vergelijking met Griekenland. De ACM heeft in ieder geval gezegd: wij kijken naar Duitsland. Ik denk dat het een eerste belangrijke stap voor ons is. Het maximum schrappen versus harmonisatie: dat zijn natuurlijk ook weer twee verschillende aspecten.

Mevrouw Van Oosterhout vroeg naar vraagcreatie. We komen binnenkort met een integrale industriebrief met daarin de inzet van het kabinet op vraagcreatie en een appreciatie van de conclusies van de CCA. We gaan daar dan met name met elkaar het gesprek over aan. Het is echt een kwestie van weken voordat die brief bij u is. Het is misschien zelfs een kwestie van dagen, maar ik houd nog even een kleine slag om de arm, want je weet maar nooit. Maar die brief is er echt heel binnenkort.

De energielasting. Zowel mevrouw Van Oosterhout als de heer Klos en mevrouw Müller hebben daar op verschillende manieren aan gerefereerd. Ik heb u aangegeven wat de kabinetslijn is. Als de Kamer er ooit anders over gaat denken, hoort het kabinet dat ongetwijfeld. Maar ik kan nu niet afwijken van de kabinetslijn, ondanks de warme oproep van de heer Klos. Maar hij weet ook hoe die daar vervolgens mee om kan gaan.

De heer Klos vroeg of we parallel aan het MFK de Commissie kunnen vragen om in nationale plannen de bouw van interconnectoren op te nemen. Bij het European Grids Package zetten we in op goede infrastructuurplanning, maar zoiets moeten we wel echt eerst goed doordenken. De heer Klos zegt "een directe koppeling", maar dan moeten we wel weten wat dat voor Nederland zou betekenen, want aan het bouwen van interconnectoren zit een behoorlijk prijskaartje. Als Nederland alleen maar meer een doorvoerland wordt en extra netverzwaring moet realiseren, kan dat kosten met zich meebrengen, die we anders niet zouden hoeven te maken. Een goede planning is van belang, maar ik zou vooralsnog voorzichtig zijn met het automatisme om te kiezen voor een koppeling, zeker in de vorm waarin de heer Klos het nu voorstelt. Ik begrijp wel de achterliggende gedachte, namelijk dat het heel belangrijk is dat we zorgen voor voldoende gridplanning, maar dan is het Grids Package eigenlijk een betere context om met elkaar dat gesprek aan te gaan.

Mevrouw Van Oosterhout vroeg ook nog naar de fossiele subsidies en de amortisatie verder verkennen. Volgens mij komen er nog een heleboel gesprekken, die we zeker met elkaar zullen voeren.

Ten aanzien van de laatste vraag van mevrouw Müller over de conditionaliteit: ik heb zelf letterlijk het voorbeeld van de netcongestie genoemd als zoiets, dat je bedrijven niet in zo'n situatie zou willen brengen. Andere landen noemden bijvoorbeeld liquiditeitsvraagstukken, omdat je eigenlijk vraagt om een bepaalde hoeveelheid geld een tijdje nog niet tot je beschikking te hebben. Ook daarvan heeft de Commissie dus gezegd dat ze dat meeneemt en ernaar kijkt voor de manier waarop we dat willen vormgeven, zodat het ook uitvoerbaar is voor de bedrijven, in de specifieke context waarin zij zitten en waardoor zij recht hebben op die rechten. Daar zal de Commissie dus ook nog op terugkomen.

Dat waren volgens mij nog de vragen, voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter:

Dan kijk ik richting de leden. Er zijn geen verdere interrupties.

We gaan zo richting het einde van het debat. Er is een tweeminutendebat aangevraagd door mevrouw Van Oosterhout. Zij had al een vooraankondiging gedaan, dus dit stond al onder voorbehoud op de agenda van morgen om 10.15 uur.

We hebben één toezegging:

- De minister zal in het verslag van de Energieraad ook ingaan op amortisatie, de bestaande inzichten en verschillende vormen, en neemt daarbij ook de relatie met waterstofamortisatie mee.

Dit is het einde van het debat. Dank aan alle leden, dank aan de minister, dank aan de ambtelijke ondersteuning, ook boven. En dank aan iedereen in de zaal en iedereen die ons debat heeft gevolgd.

Sluiting 17.31 uur.